

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่
อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

นางสาวประวีณา ปัญจพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก

ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Participation of the Operation of Collaborative Rice Farming in Nanoi
District, Nan Province

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

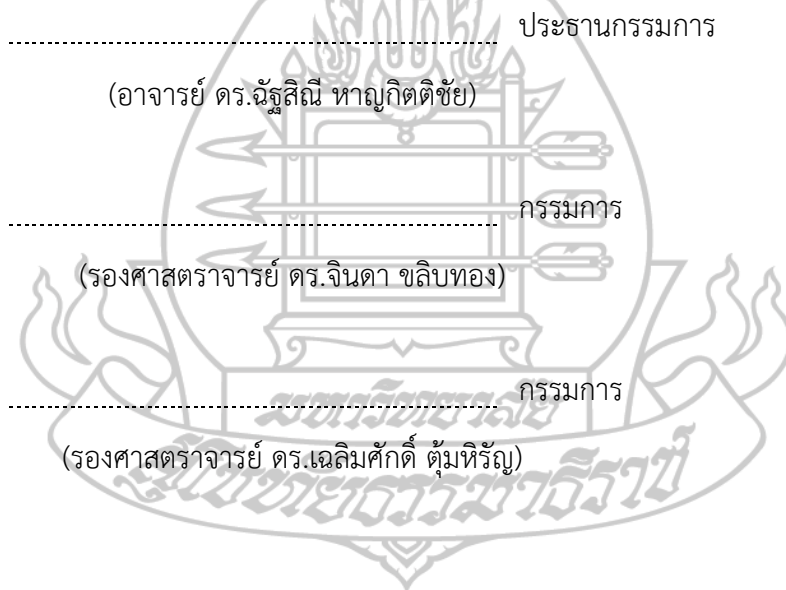
Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
ชื่อและนามสกุล	นางสาวประวีณา ปัญจพันธ์
แขนงวิชา / วิชาเอก	ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	2. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ [พิมพ์วันที่สอบได้ผลผ่านที่นี่]

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ผู้วิจัย นางสาวประวีณา ปัญจพันธ์ รหัสนักศึกษา 2649001183

ปริญญา: เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง (2) รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม 2) การมีส่วนร่วมและความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มนาแปลงใหญ่ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ 4) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ เกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน จำนวน 215 ราย กำหนดขนาดของตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ค่าคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 140 ราย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 60.97 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนแรงงานในครอบครัว 2.16 คน ประสบการณ์การผลิตข้าวเฉลี่ย 36.43 ปี พื้นที่ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 12.19 ไร่ ต้นทุนในการผลิตข้าว เฉลี่ย 3,940.71 บาท/ไร่ รายได้จากการผลิตข้าว เฉลี่ย 7,395 บาท/ไร่ และผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ 571.43 กิโลกรัม 2) การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ ปานกลาง และต้องการการมีส่วนร่วม ระดับมาก ในการตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ และการดำเนินกิจกรรม ตามลำดับ ต้องการในระดับปานกลาง ในการจัดการความรู้และการประเมินผล ตามลำดับ 3) สมาชิกส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากขาดความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ย ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดลง ข้อเสนอแนะควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดหาวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้มีสินค้าจำหน่ายสู่ตลาดสม่ำเสมอ 4) แนวทางการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม การดำเนินงาน นาแปลงใหญ่

Thesis title: Participation of the Operation of Collaborative Rice Farming in Nanoi District, Nan Province

Researcher: Miss. PRAWEEENA PANCHAKHAN; ID: 2649001183;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Jinda Khlibtong, Associate Professor;(2) Dr. Chalernsak

Toomhirun, Associate Professor ; Academic year: 2023

Abstract

This objectives of this research were to study 1) basic personal, economic, and social conditions 2) participation and needs for participation in the operation of collaborative rice farming group 3) problems regarding the participation in the operation of collaborative rice farming group 4) participation extension guidelines in the operation of collaborative rice farming group.

The population of this study was 215 collaborative rice farming farmers in the area of Nanoi district, Nan province. The sample size of 140 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 through simple random sampling method by lotto picking. Tool used in data collection was interview form. Data were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking.

The results of the research found that 1) most of the farmers were female with the average age of 60.97 years old, completed primary school education, had the labor in the household of 2.16 people, had the average experience in rice production of 36.43 years, had the average area for rice production of 12.19 Rai, had the average rice production cost of 3,940.71 Baht/Rai, earned the income from rice production of 7,395 Baht/Rai, and had the average rice productivity of 571.43 kilograms. 2) The participation was at the moderate level and the need for participation was at the high level in the decision, the benefit receiving, and the activity operation, respectively. The needs were at the moderate level in knowledge management and evaluation, respectively. 3) Most of the members faced with the problems regarding production efficiency increase due to the lack of knowledge regarding soil and fertilizer management which lower the production efficiency. The suggestion included that there should be the coordination among related agencies to provide scholars in knowledge transfer in production efficiency increase to produce regular products for sale in the market. 4) The extension guideline for the participation of collaborative rice farming group included the establishment of news and information center and group service, the organization of knowledge training about modern agriculture, the organization of learning exchange and marketing extension of agricultural products along with the creation of network with private sector and funding resources.

Keywords : Participation, Operation, Collaborative Rice Farming Group

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณา อนุเคราะห์ดูแลเอาใจใส่และให้การช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำชี้แนะแนวทางการทำวิจัย ตลอดจนตรวจทานและแก้ไขจนทำให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความสมบูรณ์จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ช่วยกรุณาแนะนำให้ความรู้พื้นฐาน ด้านวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิเคราะห์และเขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนและเกษตรกรสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่จำนวน 2 กลุ่มทุกท่านที่ให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บข้อมูลและกรุณาสละเวลาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

ขอขอบคุณบุพการีและครอบครัว ที่เป็นกำลังใจสำคัญอย่างยิ่ง ที่คอยสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่าน ที่ให้การช่วยเหลือ และช่วยให้ความร่วมมือกันตลอดมา

นางสาวประวีณา ปัญจพันธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
บริบทพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน	6
นโยบายและแนวทางการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	17
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	30
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	30
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
การวิเคราะห์ข้อมูล	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	37
ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร กลุ่มนาแปลงใหญ่.....	37
ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มนาแปลงใหญ่.....	44
ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่.....	56
ตอนที่ 4 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่.....	59
บทที่ 5 สรุปรายวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	61
สรุปรายวิจัย	61
อภิปรายผล	67
ข้อเสนอแนะ	71
บรรณานุกรม	73
ภาคผนวก.....	78
ประวัติผู้วิจัย	88

สารบัญตาราง

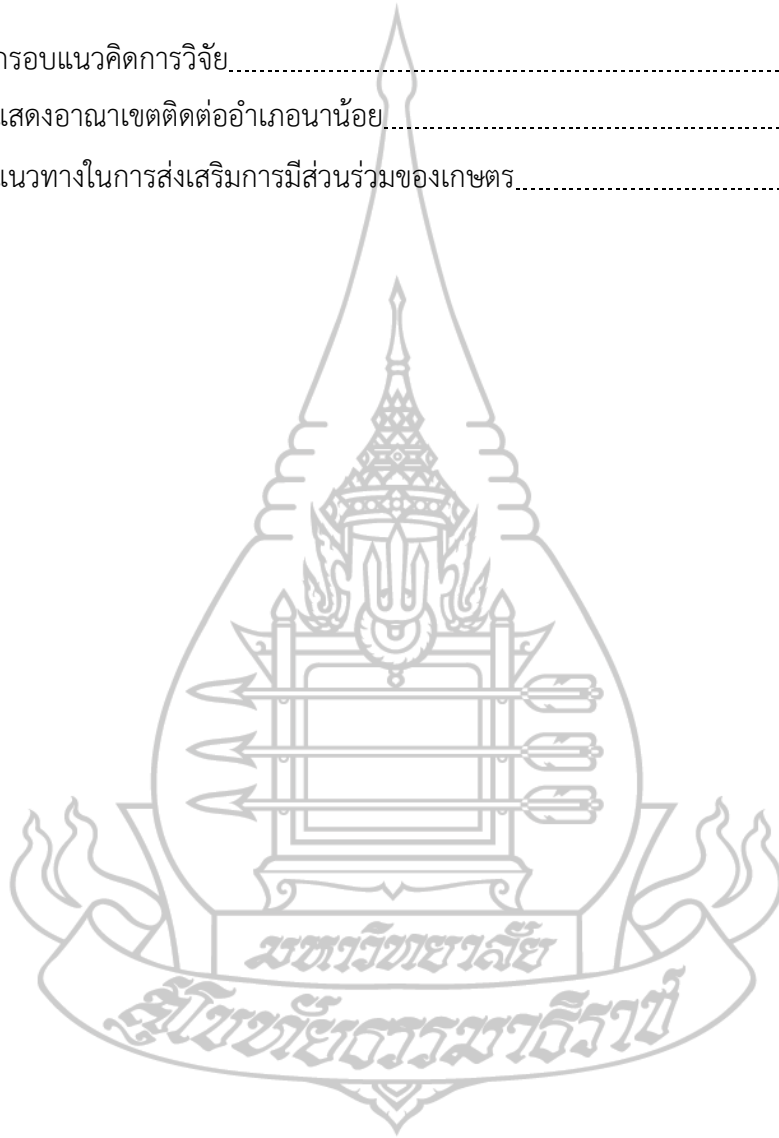
	หน้า
ตารางที่ 1.1 แสดงเขตการปกครอง อำเภอขนาดเล็ก จังหวัดน่าน.....	8
ตารางที่ 1.2 สรุปรูปเขตการปกครอง อำเภอขนาดเล็ก จังหวัดน่าน.....	8
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล.....	37
ตารางที่ 4.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ.....	39
ตารางที่ 4.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม.....	42
ตารางที่ 4.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ.....	44
ตารางที่ 4.5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม.....	45
ตารางที่ 4.6 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์.....	46
ตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล.....	47
ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้.....	48
ตารางที่ 4.9 สรุปรูปภาพรวมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่.....	49
ตารางที่ 4.10 ความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ.....	49
ตารางที่ 4.11 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม.....	51
ตารางที่ 4.12 ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์.....	52
ตารางที่ 4.13 ความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล.....	53
ตารางที่ 4.14 ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้.....	54
ตารางที่ 4.15 สรุปรูปภาพรวมความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มนาแปลงใหญ่.....	55
ตารางที่ 4.26 ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่.....	56
ตารางที่ 4.27 สรุปรูปภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่.....	58

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ภาพที่ 2.1 แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอพาน้อย.....	7
ภาพที่ 4.1 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร.....	3

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าว เป็นอาหารหลักของคนไทย และเป็นสินค้าส่งออกอันดับต้นๆของประเทศ โดย Chaiwat Sowcharoensuk (2565) ได้มีการวิเคราะห์แนวโน้มธุรกิจอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทย ที่ครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกข้าวมากที่สุด (คิดเป็น 43.7% ของพื้นที่เกษตรทั้งหมดของประเทศ) และครอบคลุมครัวเรือนถึง 5.1 ล้านครัวเรือน (คิดเป็น 63.6% ของจำนวนครัวเรือนภาคเกษตรทั้งหมด) ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากรัฐบาลมาโดยตลอด โดยมีนโยบายช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านราคา (Price policy) อาทิ การประกันราคาข้าว การรับจำนำข้าว และโครงการช่วยเหลืออื่นๆ เช่น โครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว และโครงการช่วยเหลือค่าเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าว เป็นต้น

ปี 2565-2567 ผลผลิตข้าวของไทยมีทิศทางหดตัวเล็กน้อย จากปริมาณฝนและน้ำในเขื่อน ปรับลดลง รวมถึงต้นทุนการเพาะปลูกที่ยังอยู่ในระดับสูง ขณะที่ราคาข้าวของไทยคาดว่าจะมีการปรับราคาเพิ่มขึ้นตามผลผลิตที่มีแนวโน้มลดลงและความต้องการที่จะเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทั้งตลาดในประเทศ และส่งออก แม้ว่าราคาจะยังมีทิศทางเพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนการผลิตและการแข่งขันที่สูงจะเป็นปัจจัยกดดัน ผลกำไรของผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวของไทย ตั้งแต่เกษตรกร ผู้ประกอบการโรงสีข้าว ไซโล และร้านค้าปลีกข้าว โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก

ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นหนึ่งในโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ที่เน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยหลายรายรวมกันในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ให้เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่โดยการวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อประหยัด ต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้การผลิตสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิต นำไปสู่การจัดการสินค้าเกษตรสู่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน สร้างเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตรได้อย่างมั่นคงในอนาคต ตามแผนปฏิรูปการเกษตร โดยเกษตรกรยังคงเป็นเจ้าของพื้นที่และร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการการผลิต เกษตรกรสมาชิกแปลง ใหญ่จะร่วมกันกำหนดเป้าหมายการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุก ขั้นตอน จนถึงเชื่อมโยงตลาดกับภาคเอกชนแบบประชารัฐ

ในปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูง ทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และต้นทุนการผลิตที่สูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยประสบปัญหาในการผลิต และจำหน่ายสินค้าเกษตร ตลอดจนโอกาสการเข้าถึงข้อมูลแหล่งทุน ทรัพยากรและการตลาดได้น้อย ซึ่งสำนักงานเกษตรอำเภอน่านน้อยได้นำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่เข้ามา ส่งเสริมในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการรวมกลุ่มและสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ เกษตรกรผู้ปลูกข้าว และได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งนาแปลงใหญ่ในพื้นที่ขึ้น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนาแปลง ใหญ่ตำบลศรีษะเกษและกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลน่านน้อย แต่การดำเนินงานของกลุ่มในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การผลิต การแปรรูป การจำหน่าย การบริหารจัดการกลุ่ม การวางแผน พัฒนากลุ่ม การรับ ผลประโยชน์ การประเมินผล การรับความรู้ โดยกลุ่มเกษตรกรที่มีการจัดตั้งกลุ่มแปลงใหญ่ มีทั้งกลุ่ม ที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ สาเหตุอาจเนื่องมาจาก สมาชิกกลุ่มขาดการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของกลุ่ม ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนการส่งเสริมของหน่วยงานรัฐที่ไม่ถูกต้องก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ กลุ่มนาแปลงใหญ่บางกลุ่มเข้าสู่ ความอ่อนแอ ไม่เข้มแข็งและเกิดล่มสลายของกลุ่มในที่สุด

จากสถานการณ์และปัญหาดังกล่าว การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอน่านน้อย จังหวัดน่าน จึงได้ทำงานวิจัย เพื่อนำไปสู่ การพัฒนากลุ่มเกษตรกรในการจัดตั้งแปลงใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่
- 2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม และความต้องการการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานกลุ่มนาแปลงใหญ่
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่
- 2.4 เพื่อศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อยจังหวัดน่าน

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาพื้นที่ในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกร ความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกร ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาในช่วงตั้งแต่เดือนกันยายน 2565 – ตุลาคม 2566 และระยะในการลงพื้นที่ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ หมายถึง บุคคลที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มที่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มแปลงใหญ่

5.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเข้ามาร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกักิจกรรมต่างๆของกลุ่ม ได้แก่ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การประเมินผล และการจัดการความรู้

5.2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเข้ามาร่วมกันวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่ม วางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม พัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก การผลิตสินค้า การบริการ การตลาด และพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ

5.2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเข้ามาร่วมกันผลิตสินค้า/บริการ จำหน่ายสินค้า/บริการ พัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่ม แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหากลุ่มที่เกิดขึ้น และเข้ารับฝึกอบรม ดูงาน จากหน่วยงานต่างๆ

5.2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเข้ามาร่วมกันรับความรู้ ทักษะในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ ได้รับผลกำไร/เงินปันผลจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม มีรายได้เพิ่มจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ได้รับการยอมรับจากชุมชนในการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และมีเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านการตลาด

5.2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเข้ามาร่วมกันติดตามประเมินผลคุณภาพสินค้า/บริการ/การตลาดของกลุ่ม ติดตามประเมินผลด้านการเงินการ

ลงทุนของกลุ่ม ติดตามประเมินผลการประสานงาน การสื่อสารภายในกลุ่ม ติดตามประเมินผลด้านการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจของสมาชิก และติดตามประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม

5.2.5 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มเข้ามาร่วมกันฝึกอบรมความรู้ ด้านการผลิต/การตลาด แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิต/การตลาด การสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม ต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาดและจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ได้รับภายในกลุ่ม

5.3 ความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม ได้แก่ ความต้องการในการเข้าร่วมตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การประเมินผล และการจัดการความรู้

5.4 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม หมายถึง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกลุ่มแปลงใหญ่โดยใช้กระบวนการแบบการมีส่วนร่วม

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 หน่วยงานต่างๆสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจไปต่อยอดในการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับกลุ่มแปลงใหญ่ต่อไปได้

6.2 สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย ไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นได้

6.3 สำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย ได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ผู้วิจัยทำการค้นคว้าเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
2. นโยบายและแนวทางการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

1.1 ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง

อำเภอนาน้อย ตั้งอยู่บนฝั่งลำน้ำแหง อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดน่าน โดยที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลน่าน้อย ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 60 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 678 กิโลเมตร มีเนื้อที่ ทั้งหมด 1,4880.485 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 9.89 ของจังหวัดน่าน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร

อำเภอนาน้อย มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	เขตตำบลน้ำตกและตำบลศรีสะเกษ ติดต่อกับตำบลสัน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
ทิศตะวันออก	เขตตำบลศรีสะเกษ ตำบลเชียงทองและตำบลสถาน ติดต่อกับสปป.ลาว และอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันตก	เขตตำบลน้ำตก ตำบลบัวใหญ่และตำบลสันทะ ติดต่อกับอำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่
ทิศใต้	เขตตำบลสถาน และตำบลสันทะ ติดต่อกับตำบลบ่อแก้ว และตำบลเมืองลี อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

ภาพที่ 2.1 แสดงอาณาเขตติดต่ออำเภอนาน้อย

การแบ่งเขตการปกครอง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- 1) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตปกครองออกเป็น 1 อำเภอ จำนวน 2 เทศบาล 6 อบต. 7 ตำบล 68 หมู่บ้าน
- 2) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น เทศบาลตำบลจำนวน 2 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 แห่ง ดังนี้
 - (1) เทศบาลตำบลนาน้อย ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 – 4 ตำบลนาน้อย
 - (2) เทศบาลตำบลศรีษะเกษ
 - (3) องค์การบริหารส่วนตำบลนาน้อย
 - (4) องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน
 - (5) องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำตก
 - (6) องค์การบริหารส่วนตำบลบัวใหญ่
 - (7) องค์การบริหารส่วนตำบลสันตะ
 - (8) องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงทอง

ตารางที่ 1.1 แสดงเขตการปกครอง อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ตำบล หมู่ที่	ตำบลน่าน้อย	ตำบลเชียงของ	ตำบลศรีชะเกษ	ตำบลสถาน	ตำบลสันทะ	ตำบลบัวใหญ่	ตำบลน้ำตก
1	บ้านนาปราบ	บ้านหนองห้า	บ้านหัวเมือง	บ้านศาลา	บ้านเขตยวัน	บ้านอ้อย	บ้านพืชเจริญ
2	บ้านดอนไชย	บ้านแต	บ้านขัวก้อม	บ้านสถาน	บ้านห้วยจอย	บ้านใหม่มงคล	บ้านน้ำพุ
3	บ้านนาหลวง	บ้านป่าสัก	บ้านหนองห้า	บ้านใหม่	บ้านขุนสถาน	บ้านนาแทน	บ้านน้ำสะอาด
4	บ้านน่าน้อย	บ้านนาเกลือ	บ้านศรีบุญเรือง	บ้านนา	บ้านวังคำ	บ้านทัพม่าน	บ้านวังกอก
5	บ้านบึง	บ้านน้ำหิน	บ้านหนองเตา	บ้านไร่น้ำหิน	บ้านนาแดง	บ้านนาไค้	บ้านเปา
6	บ้านไร่	บ้านสัน	บ้านทุ่งมงคล	บ้านน้ำลัด	บ้านสันทะ	บ้านต้นม่วง	บ้านไทยงาม
7	บ้านนาหลาย	บ้านห้วยเสา	บ้านใหม่	บ้านหมาก	บ้านห้วยลัม	บ้านสันพยอม	บ้านพืชมงคล
8	บ้านหัวทุ่ง		บ้านน้ำหก	บ้านปากกล้วย	บ้านสัน	บ้านหนองห้า	
9	บ้านนาอุดม		บ้านหนองบัว	บ้านหลายหนอง	บ้านแสนสุข		
10	บ้านคลองชล		บ้านหนอง	บ้านนาคอย	บ้านใหม่หัวตง		
11			บ้านศรีชะเกษ	บ้านใหม่จัดสรร			
12			บ้านก้อมก้อ	บ้านทุ่ง			
13			บ้านหนองคำ				
14			บ้านกิตตินันท์				

ตารางที่ 1.2 สรุปเขตการปกครอง อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ตำบล	เนื้อที่ทั้งหมด(ไร่)	อบต.	เทศบาลตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร
น่าน้อย	32,723.125	1	1	10	4,916
เชียงของ	192,500	1		7	1,970
ศรีชะเกษ	159,359.375		1	14	7,014
สถาน	159,375	1		12	5,109
สันทะ	85,000	1		10	6,461
บัวใหญ่	56,875	1		8	3,925
น้ำตก	69,375	1		7	2,508
รวม	755,207.5	6	2	68	31,903

1.2 เส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคมอำเภอวาน้อยมีการคมนาคมทางบกอย่างเดียว โดยมีเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอ จังหวัด รวมทั้งเส้นทางคมนาคมในตำบลและหมู่บ้านที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1,083 สาย อ.วาน้อย - อ.บ้านโคก จ.อุตรดิตถ์
- 2) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1,026 สายเวียงสา - นาน้อย - นาหมื่น
- 3) ทางหลวงชนบท ระหว่างอำเภอวาน้อย - ตำบลน้ำตก - บ้านสาคร อำเภอเวียงสา
- 4) ทางหลวงชนบทระหว่างอำเภอวาน้อย - ตำบลบัวใหญ่ - ตำบลสันทะ บ้านขุนสถาน บ้านห้วยแก๊ต อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ (ทางหลวง (รพช.) สายนาราบ- สันทะ ระยะทาง 20 กิโลเมตร)
- 5) ทางหลวงชนบท บ้านใหม่ ตำบลศรีชะเกษ - บ้านน้ำหก ตำบลศรีชะเกษ - บ้านแต ตำบลเซียงของ
- 6) ทางหลวงชนบทเชื่อมระหว่างตำบล หมู่บ้าน เป็นสภาพถนนคอนกรีต ถนนลูกรัง จำนวน 140 สาย

1.3 แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

แหล่งน้ำที่มีภายในอำเภอวาน้อยเป็นแหล่งน้ำตามโครงการขนาดกลาง คือ อ่างน้ำแหง สามารถเก็บกักน้ำได้ 13,000,000 ลบ.ม. พื้นที่ได้รับประโยชน์ 6,000 ไร่

1.4 สภาพเศรษฐกิจ

ลักษณะทางสังคมของอำเภอวาน้อยมีสังคมแบบชนบทที่มีความเป็นชนบทอยู่อย่างเรียบง่าย ประชาชนแต่ละหมู่บ้านจะรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ อาชีพหลัก ของราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่ทางการเกษตรทั้งสิ้น 115,811.63 ไร่ และมีพื้นที่ทำการเกษตรจริง 173,195.92 ไร่ พืชเศรษฐกิจอันได้แก่ มะขามหวาน มะม่วง ลำไย ข้าวโพด ลิ้นจี่ ยางพารา ฯลฯ

โดยจากการสำรวจข้อมูล พบว่าประชากรในภาพรวมของอำเภอมีรายได้เฉลี่ยคนละ 79,561.67 บาท/ต่อปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากสาขาการเกษตรมากที่สุดรองลงมาเป็นการค้าส่งและค้าปลีก และปศุสัตว์ โดยมีครัวเรือนในภาคเกษตรกรรมครอบครัว 3,773 ครัวเรือน แยกตามแหล่งเพาะปลูกและมีพื้นที่ทางการเกษตรโดยประมาณ ดังนี้

ประเภทเกษตรกรรม	พื้นที่เพาะปลูกไร่ (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)
พื้นที่นา	11,023.80	11,019.41
พื้นที่ปลูกพืชไร่	100,852.44	100,807.63
พื้นที่ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น	3,935.39	3,113.77
รวม	115,811.63	114,940.81

1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land Used)

พื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอวาน้อยพื้นที่ส่วนใหญ่พื้นที่เป็นพื้นที่ป่าไม้ และมีไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน ไม้เต็ง และไม้รัง เป็นต้น ในปัจจุบันป่าไม้ได้ถูกบุกรุกเป็นจำนวนมาก สาเหตุเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดพื้นที่ทำกิน ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปให้การส่งเสริมสนับสนุนอาชีพทางเลือกในแต่ละตำบลเพื่อให้เกิดอาชีพและรายได้ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกร อีกทั้งเพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่า สำหรับชนิดพืชส่วนใหญ่ที่เกษตรกรในอำเภอวาน้อยนิยมปลูก ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าว ยางพารา มะขาม และมะม่วง เป็นต้น

2. นโยบายและแนวทางการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีภารกิจในการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนดูแลคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จัดทำโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกัน ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดจำหน่ายการผลิตที่มีคุณภาพดี ราคาถูก และการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เช่น เครื่องจักรกลการเกษตร (Motor Pool) เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด ช่วยพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพสู่การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการตลาด ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วน โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก เป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต ตลอดโซ่อุปทาน

2.1 หลักการและเหตุผล

กรมส่งเสริมการเกษตร (2566, น.54-55) ได้จัดตั้งระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ขึ้นในปี พ.ศ. 2558 เป็นการดำเนินงานที่เน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพและกิจกรรมเดียวกันในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการวางแผนระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน และมีอำนาจในการต่อรองหรือสามารถเข้าใจในกลไกของการตลาดได้ เพื่อลดปัญหาของเกษตรกรในด้านราคาสินค้าที่ตกต่ำ ผลผลิตล้นตลาด สินค้าไม่ได้คุณภาพ รวมทั้งการประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ที่เน้นการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิต โดยเกษตรกรยังคงเป็นเจ้าของพื้นที่และร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการการผลิต

2.2 วัตถุประสงค์

ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างการผลิตสินค้าทางการเกษตร ในด้านพืช ด้านประมงและด้านปศุสัตว์ ดังนี้

- 1) เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำการผลิต การบริหารจัดการร่วมกัน และรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน
- 2) เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตเพิ่มขึ้น และมีคุณภาพได้มาตรฐาน
- 3) เพื่อให้เกษตรกรสามารถเป็นผู้จัดการ บริหารจัดการการผลิต ผลผลิต และการตลาดได้

2.3 หลักการดำเนินการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่

การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นระบบการส่งเสริมการเกษตรที่ยึดพื้นที่เป็นหลักในการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับการร่วมมือร่วมใจของเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มการผลิต มีผู้จัดการแปลงเป็นผู้บริหารจัดการพื้นที่ ในทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน ในการจัดการส่งเสริมตามระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีหลักการที่ต้องนำมาประกอบการพิจารณา ได้แก่

- 1) มีการผลิตในพื้นที่ที่เหมาะสม ตามข้อมูลแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri Map) หรือเป็นพื้นที่ที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาได้
- 2) มีขนาดการผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุน (Economy of Scale) สามารถใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกัน จากการรวมกันซื้อรวมกันขาย การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือเครื่องจักรกลร่วมกันได้อย่างคุ้มค่า ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลง
- 3) มีกระบวนการกลุ่มที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และง่ายต่อการเข้าถึงการส่งเสริมและการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านองค์ความรู้ แหล่งทุน ให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งต่อไปในอนาคต
- 4) มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือนวัตกรรม เพื่อพัฒนาการผลิต
- 5) มีช่องทางการตลาดรองรับ และสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาตลาดที่หลากหลายยิ่งขึ้น
- 6) มีปัจจัยพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ ปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการผลิต
- 7) มีการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ เช่น ลานตาก โรงคัดแยก ลานเท เป็นต้น เข้ามาใช้ในการพัฒนาการผลิต
- 8) มีการกำหนดมาตรฐานการผลิต และเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ รับรองสินค้าที่สามารถทำได้หรือเป็นที่ต้องการของตลาด

9) มีการกำหนดเป้าหมายและแผนปฏิบัติการ รวมทั้งการจัดทำแผนธุรกิจของกลุ่มที่ชัดเจน

10) มีผู้จัดการแปลงที่มีศักยภาพและสามารถบริหารจัดการได้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่

แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีองค์ประกอบที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ แนวทางการดำเนินงาน ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การทำงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การบริหารแปลงใหญ่ การติดตามประเมินผล และรายงาน ดังนี้

2.4.1 แนวทางการดำเนินงาน กรมส่งเสริมการเกษตร (2565, น.4)

ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ดังนี้

องค์ประกอบของการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ ประกอบด้วย

- 1) ผู้จัดการพื้นที่ (field manager) คือ นักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ (เกษตรกรอำเภอ) ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)
- 2) พื้นที่แปลงใหญ่ เป็นการรวมแปลงเล็กของเกษตรกร ให้มีพื้นที่ขนาดใหญ่ในการรวมกันผลิตสินค้าเกษตร โดยมีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการแปลง
- 3) กลุ่มเกษตรกร เป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรเจ้าของแปลง เพื่อให้มีการร่วมกันศึกษาวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายการผลิต การตลาด จัดทำแผนปฏิบัติการ ร่วมกันกำหนดเทคโนโลยีที่ใช้ ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และดำเนินการตามแผน
- 4) การบริหารจัดการแปลง โดยผู้จัดการพื้นที่จะต้องเป็นผู้บริหารจัดการแปลงทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เช่น เชื่อมโยงการตลาด การจัดการปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี การจัดการกระบวนการผลิตและการตลาด เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

1) การเตรียมการ

(1) กำหนดพื้นที่เป้าหมาย อำเภอคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการที่มีความพร้อมในการจัดทำแปลงใหญ่ โดยแบ่งออกตามชนิดพืชจำนวน 13 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ทูเรียน ลำไย มะม่วง มังคุด เงาะ ส้มโอ มะพร้าว น้ำหอม สับปะรด ปาล์มน้ำมัน และผัก โดยพิจารณาจากพื้นที่นำร่องและการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มาขยายผลเป็นแปลงใหญ่ โดยกำหนดให้เกษตรกรอำเภอ เป็นผู้จัดการพื้นที่

(2) กำหนดแนวทางการดำเนินงาน จัดสัมมนาเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์และร่วมกันกำหนดแนวทางในการดำเนินงานและติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ การสัมมนาครั้งนี้จะเป็นการสร้างแนวทางการทำงานที่ชัดเจนให้แก่เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรและจัดทำคู่มือการดำเนินงานต่อไป

(3) ชี้แจงทำความเข้าใจ จัดสัมมนาเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ให้แก่ผู้จัดการพื้นที่ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่เจ้าหน้าที่เขตจังหวัดและผู้เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงาน

(4) ประชาสัมพันธ์ในทุกระดับ โดยการจัดนิทรรศการ และจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสาร สื่อ วิดีทัศน์ ฯลฯ

2) พัฒนาผู้จัดการพื้นที่

(1) การสร้างวิทยากรหลัก (Core Team)

ก. การคัดเลือกวิทยากรหลัก (Core Team) ของส่วนกลางร่วมกับสำนักส่งเสริมและพัฒนากษัตริย์เขต พิจารณาคัดเลือกวิทยากรหลัก (Core Team) โดยกำหนดเขตละ 4 คน แบ่งออกเป็น เขต 1 คน และจังหวัด 3 คน รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากสำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตรและกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

ข. การอบรมและสร้างวิทยากรหลัก (core team) ของส่วนกลาง (กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรและสำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี) ร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรพาจัดอบรมวิทยากรหลัก (Core Team) เพื่อให้เป็นที่เลี้ยง ที่ปรึกษา และกำหนดหลักสูตรการอบรมให้แก่ผู้จัดการพื้นที่

ค. การพัฒนาหลักสูตรผู้จัดการพื้นที่ ส่วนกลางและเขต ร่วมกับวิทยากรหลัก จัดทำหลักสูตรการอบรมผู้จัดการพื้นที่ เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้จัดการพื้นที่ให้สามารถบริหารจัดการการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ได้ ตั้งแต่การจัดหาปัจจัยการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไปจนถึงการตลาด ตลอดจนการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับกลุ่มการผลิตสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)

3) การพัฒนาผู้จัดการพื้นที่

(1) ฝึกอบรมผู้จัดการพื้นที่ ของส่วนกลางร่วมกับเขตและวิทยากรหลัก จัดฝึกอบรมผู้จัดการพื้นที่ ให้มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานในพื้นที่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

(2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้จัดการพื้นที่ โดยสำนักส่งเสริมและพัฒนากษัตริย์เขต จัดเวทีให้ผู้จัดการพื้นที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

จากประสบการณ์การทำงานเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้จัดการพื้นที่ในการปฏิบัติงานจริง

(3) จัดทีมให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้จัดการพื้นที่ (Coaching) โดยสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรระดับเขต จัดทีมให้คำปรึกษาแนะนำ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เขตและวิทยากรหลัก

2.4.3 การทำงานส่งเสริมการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่

- 1) การทำงานร่วมกับภาคีและเครือข่าย ผู้จัดการพื้นที่ ประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- 2) ประชุมร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาในทุกขั้นตอนตลอดจนกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและการสนับสนุนการดำเนินงานแปลงใหญ่
- 3) ประสานงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการดำเนินงานร่วมกันตามแผน

2.4.4 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแปลงใหญ่

- 1) รวมพื้นที่และรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ผู้จัดการพื้นที่ประสานกับเกษตรกรเจ้าของแปลงในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อรวมกลุ่มในการดำเนินงานแปลงขนาดใหญ่
- 2) วิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ ผู้จัดการพื้นที่ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดประเด็นและเป้าหมายของการพัฒนาในแต่ละพื้นที่/แปลง ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ (Zoning) สภาพปัญหา และความต้องการของเกษตรกร ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าเกษตร การตลาด และเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม ฯลฯ เพื่อให้ได้เป้าหมายการพัฒนาแปลงใหญ่ร่วมกัน
- 3) วางแผนการปฏิบัติงาน ผู้จัดการพื้นที่ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) ทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน
- 4) พัฒนากลุ่มเกษตรกร ผู้จัดการพื้นที่จัดกระบวนการกลุ่มและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกรเข้าไปเรียนรู้แล้วนำมาปฏิบัติในพื้นที่ โดยประสานศูนย์เรียนรู้ฯ และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในพื้นที่ โดยเน้นการพัฒนาตามเป้าหมายแปลงใหญ่ของกลุ่ม

2.4.5 การบริหารแปลงใหญ่

1) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้จัดการพื้นที่ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับเกษตรกรเจ้าของแปลง ในเรื่อง

(1) ชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินงานกับเกษตรกร รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนา

(2) วางแผนการผลิตและการตลาด ตลอดฤดูการผลิต

(3) ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่

2) การบริหารจัดการผลิตและการตลาด ผู้จัดการพื้นที่และกลุ่มเกษตรกร

ดำเนินการ

(1) ส่งเสริมให้มีการใช้ปัจจัยการผลิต/ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสมร่วมกัน

(2) รวมผลผลิตเพื่อร่วมกันจำหน่าย

(3) ประสานกับภาคีเครือข่ายในการเชื่อมโยงตลาด โดยประสานงานกับสหกรณ์การเกษตรหรือภาคเอกชนในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น แบบพันธะสัญญา (Contract Farming) หรือระบบตลาดสมาชิกในชุมชน (Community Supported Agriculture : CSA) หรือรูปแบบแบ่งปันผลประโยชน์ (Benefit Sharing) ฯลฯ ตามความเหมาะสม

3) ดำเนินงานจัดทำแปลงใหญ่ ผู้จัดการพื้นที่สนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินงานจัดทำแปลงใหญ่ตามแผนปฏิบัติงาน

2.4.6 การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่

1) ผู้จัดการพื้นที่ ประสานงานกับหน่วยงานวิชาการในพื้นที่ และส่วนกลาง เพื่อสนับสนุนความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่ผู้จัดการพื้นที่และเกษตรกรในการดำเนินงานแปลงใหญ่

2) ผู้จัดการพื้นที่ ประสานงานกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในการสนับสนุนการดำเนินงานแปลงใหญ่

2.4.7 การติดตาม ประเมินผล และรายงาน

1) ติดตามประเมินผล ให้มีการติดตาม/นิเทศโดยส่วนกลาง เขต และจังหวัด

2) สรุบบทเรียนการดำเนินงานโครงการ โดยถอดบทเรียนผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแปลงใหญ่ และนำเสนอในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัด/ระดับเขต/ระดับประเทศ

3) การรายงานการดำเนินงาน

- สำนักงานเกษตรอำเภอ รายงานการดำเนินงาน ดังนี้

* ข้อมูลพื้นฐานของแปลง/เกษตรกรเจ้าของแปลง

* รายงานแผนการดำเนินงานและแผนการผลิต/การตลาด

* รายงานผลการดำเนินการ พร้อมภาพถ่าย (ภาพถ่ายความละเอียดสูง)

- สำนักงานเกษตรจังหวัดสรุปรายงานในภาพรวมของจังหวัด

- ส่วนกลาง สรุปรายงานเสนอกรมทุกสัปดาห์

2.5 ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

สำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย มีโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่จัดตั้งขึ้นทั้งหมด 8 แปลง ประกอบด้วย แปลงใหญ่ด้านพืช จำนวน 7 แปลง และแปลงใหญ่ด้านสัตว์ จำนวน 1 แปลง ดังนี้

1) แปลงใหญ่มะม่วง ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 50 ราย มีพื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 203 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2560

2) แปลงใหญ่ไผ่ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 51 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 152 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2560

3) แปลงใหญ่ข้าว ตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 145 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 322.50 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2560

4) แปลงใหญ่มะขาม บ้านน้ำลาด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 37 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 176.25 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2562

5) แปลงใหญ่ข้าว ตำบลน่าน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 70 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 376.75 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564

6) แปลงใหญ่มะขาม บ้านสถานนาตอย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 36 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 111 ไร่ จัดตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. 2564

7) แปลงใหญ่มะม่วงหิมพานต์ ตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 32 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 225.50 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564

8) แปลงใหญ่โคเนื้อคุณภาพ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกทั้งหมด 40 ราย พื้นที่ทำการเกษตรรวมกัน 297 ไร่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564

กรมส่งเสริมการเกษตร (2566, น 3 - 4) มีเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ดังนี้

1) เกษตรกรสมัครใจรวมกลุ่ม เข้าร่วมดำเนินการ โดยเป็นการรวมแปลงผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน แปลงไม่จำเป็นต้องอยู่ติดกันเป็นผืนเดียว แต่ควรอยู่ในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน

2) ขนาดพื้นที่และจำนวนเกษตรกร จำแนกเป็น 3 ประเภทสินค้า ดังนี้

(1) ข้าว พืชไร่ ปาล์มมัน ามัน และยางพารา มีพื้นที่รวมกันไม่น้อยกว่า 300 ไร่ และเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 30 ราย

(2) ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ สมุนไพร หรือพืชอื่นๆ มีพื้นที่รวมกันไม่น้อยกว่า 300 ไร่ หรือเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 30 ราย

(3) ประมง ปศุสัตว์ ผึ้งและแมลงเศรษฐกิจ มีพื้นที่รวมกันไม่น้อยกว่า 300 ไร่ หรือเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 30 ราย โดย โค 1 ตัว เท่ากับ 0.65 หน่วยกระบือ

1 ตัว เท่ากับ 0.70 หน่วย, แพะ แกะ 1 ตัว เท่ากับ 0.10 หน่วย, สัตว์ปีก 1 ตัว เท่ากับ 0.01 หน่วย, ฝักรัง/ฝักรังโพรง/ชั้นโรง 1 รัง เท่ากับ 0.6 หน่วย, ไข่หรือ 1 บ่อ เท่ากับ 0.6 หน่วย, สุกกร 1 ตัว เท่ากับ 0.40 หน่วย

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2564 น.39) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้อง (involvement) ทางความคิด จิตใจ อารมณ์และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่ง (sense of belonging) การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (quantitative and qualitative) การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำ (action) จึงมีทั้งผู้กระทำ (the actor) ผู้ถูกกระทำหรือผู้รับผล (the recipient) และสาธารณชน(the public) ผู้เป็นบริบทของการกระทำ สมศักดิ์ ทวีพันธ์ (2564 น.8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามเพื่อเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและกลุ่มความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการ ไม่ถูกควบคุมโดยระเบียบต่างๆ

บัณฑิตา เผือกทะนา (2564 น.11) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคล หรือองค์กร เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดำเนินงาน เป็นการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล โดยกระบวนการมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดแนวทางพัฒนา

สุบิน ผลอนุรักษ์วงศ์ (2563 น.16) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านการ แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผนการปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาส ส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมชื่นชมในผลสัมฤทธิ์ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายๆ กิจกรรม

จินตวีร์ เกษมสุข (2561, น.176) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตาม

ความจำเป็นในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้การปรับเปลี่ยนร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือองค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ เป็นการร่วมกันคิด ร่วมกันรวบรวมปัญหาและความจำเป็นที่ต้องพัฒนา ร่วมกันวิเคราะห์และตัดสินใจหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา สร้างทีมงานเพื่อร่วมกันลงมือแก้ไข ปัญหา ร่วมกันประเมินผลของการพัฒนา และร่วมกันรับผลของการพัฒนา และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้การปรับเปลี่ยนร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

3.2 ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2565, น.8-9) กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีหลายระดับและหลายวิธีการ โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบถึงบริบทต่างๆในสังคม ซึ่งการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ได้ราบอย่างทั่วถึงนั้นเป็นมารยาทที่แสดงถึงการให้เกียรติและการยอมรับว่าเป็นผู้มีความสำคัญ จึงทำให้ง่ายต่อการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมอื่นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมคิดหรือวางแผน เป็นการระดมความคิด การวิเคราะห์ และการลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดเป้าหมายแนวทางการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลโครงการร่วมกัน เพื่อนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมตัดสินใจ เป็นการแสดงและร่วมแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาของชุมชน การมีบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นและการนำเสนอข้อมูลจากมุมมองและจุดยืนของตนผ่านกลไก 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมดำเนินการ เป็นการแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการประสานความร่วมมือของทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการที่จะทำร่วมกันให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมรับประโยชน์ เป็นการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเสมอภาค โดยประโยชน์ที่ได้รับจะมีความแตกต่างกันตามสถานภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ขั้นตอนที่ 6 ร่วมติดตามผล การร่วมมือของทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลแผนปฏิบัติการ และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งก่อน ระหว่าง และหลังโครงการพัฒนาเสร็จสิ้น เพื่อร่วมกันพัฒนาปรับปรุงการทำงานของโครงการพัฒนาชุมชนในอนาคต กรมส่งเสริมการเกษตร (2565, น.11-12) แบ่งเทคนิคการมีส่วนร่วมที่นิยมใช้ ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) เทคนิคเพื่อช่วยให้มีข้อมูลมาพอสำหรับการตัดสินใจ ในขั้นต้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่ รวมถึงช่วยให้ทราบว่า มีใครบ้างที่ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อที่จะได้มีโอกาสสร้างความคุ้นเคยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเทคนิคเหล่านี้ ได้แก่

1.1 การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเทคนิคที่นิยมใช้ในการสำรวจความคิดเห็นและปฏิกิริยาของบุคคลเป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องหรือประเด็นที่มีการทำประชาพิจารณ์ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน และลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป้าหมายกับเจ้าหน้าที่และฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 การระดมความคิดหรือการระดมสมอง (Brain Storming) เป็นเทคนิคที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายมาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นในเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการทราบให้ได้เป็นจำนวนมากที่สุด โดยผู้ที่เข้าร่วมระดมความคิดเห็นทุกคน สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระภายใต้หัวข้อที่กำหนด โดยจำนวนที่เหมาะสมของผู้เข้าร่วมการระดมความคิดเห็นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมการประชุม ขอบข่ายและประเด็นของเรื่องที่จะประชุม รวมไปถึงเวลา เป้าหมายที่ต้องการ และความสามารถของประธานในที่ประชุม

1.3 การสร้างเส้นทางความคิดแบบประยุกต์ (Modifying Mind Mapping) เป็นเทคนิคที่ดัดแปลงขึ้นจากเทคนิค Mind Map ของ Tony Busan ใช้ในการพัฒนาวิธีการคิดโดยใช้การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแต่ละความคิดที่แสดงออกมาซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจเกิดเป็นระบบองค์ความรู้

1.4 การวิเคราะห์ศักยภาพของกิจกรรมหรือโครงการ (SWOT Analysis) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้เข้าใจถึงสถานการณ์ที่แท้จริงของกิจกรรมโดยหัวข้อหรือประเด็นที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strength : S) จุดอ่อน (Weakness : W) โอกาส(Opportunity : O) และอุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threat :T) โดยมีเงื่อนไขว่า

(1) จุดแข็งและจุดอ่อน เป็นการวิเคราะห์บริบทภายในกิจกรรม/โครงการ จากมุมมองของคนภายในกิจกรรม/โครงการ

(2) โอกาสและอุปสรรค/ภัยคุกคาม เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกกิจกรรม/โครงการ จากมุมมองของคนที่อยู่ภายนอกโครงการ/กิจกรรม

1.5 การถักทอฝันให้เป็นจริง (4D : Dream, Discover, Design, Destiny) เป็นเทคนิคอีกอย่างหนึ่งที่นิยมใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดโดยให้บุคคลเป้าหมายและฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบจนได้เป็นเป้าหมายในอนาคตเพื่อจะได้ใช้เป็น “ต้นแบบ” ให้ช่วยผลักดันให้สำเร็จตามที่ต้องการ

1.6 การสร้างภาพปรากฏในอนาคต (Foresight, Scenario) เป็นเทคนิคที่ใช้วิธีการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการที่จะให้เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนดในอนาคตจากการใช้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอดีตและปัจจุบันเป็นตัวคาดการณ์ เพื่อจะได้กำหนดเป็นแนวทางหรือมาตรการในการดำเนินการเพื่อให้การบริหารจัดการต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2) เทคนิคในการสรุปผลการตัดสินใจ เป็นเทคนิคที่ใช้ต่อเนื่องจากเทคนิคเพื่อระดมความร่วมมือให้บุคคลเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและกลั่นกรองความถูกต้องของข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป โดยเทคนิคในการสรุปผลการตัดสินใจ ประกอบด้วยเทคนิคการขอมติร่วมจากที่ประชุม และเทคนิคการนำมติของที่ประชุมไปดำเนินการ

การมีส่วนร่วมได้แปรเปลี่ยนเฉพาะชนิดและปริมาณของกิจกรรมที่ทำเท่านั้น แต่ยังมี ความแปรเปลี่ยนในระดับความเข้มในการเข้ามามีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ ตามแนวคิดของสมาคมสาธารณสุขของอเมริกา (American Public health association, 1983, p. 36) จำแนกการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ คือ

1) ระดับการตัดสินใจ (decision-making) ในระดับนี้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนในการวางแผนและจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้นจึงถือว่าการมีส่วนร่วมระดับนี้เป็นระดับการรับผิดชอบด้วยตนเอง (level of responsibility by themselves)

2) ระดับการร่วมมือ (cooperation) ในระดับนี้ประชาชนจะให้ความร่วมมือต่อแผนงานที่จะเริ่มโดยเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งอาจต้องการความเสียสละจากชุมชนในด้านเวลา ทรัพย์สิน และแรงงานเพื่อช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (acceptable level of participation)

3) ระดับการใช้ประโยชน์ (utilization) ในระดับนี้ประชาชนจะยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่วางโครงการไว้ให้เป็นการมีส่วนร่วมในระดับการยอมรับบริการเท่านั้น เช่น การเข้าร่วมในโครงการวางแผนครอบครัวซึ่งบางกิจกรรมหรือบางโครงการมีความพึงพอใจ แต่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับนี้เท่านั้น

ส่วนประกอบของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประมวลได้เป็น 3 ส่วน คือ

1) ส่วนของการวางแผนพัฒนาจะเริ่มตั้งแต่ชุมชนเข้ามามีส่วนในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาและพัฒนากิจกรรม

ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ ตลอดจนการกำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ

2) ส่วนของการจัดและดำเนินการตามแผนงานโครงการ เป็นส่วนที่ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในโครงการ โดยการร่วมมือช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

3) ส่วนของการประเมินผลโครงการ เป็นส่วนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่ การติดตามประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินความก้าวหน้า หรือผลสรุปรวมทั้งโครงการในการส่งเสริมการเกษตร จะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนมาดำเนินการร่วมกันให้เกิดผลประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ซึ่งจะมีนัยของความเท่าเทียมยุติธรรมและชอบธรรม โดยผลของการพัฒนาการมีส่วนร่วมทำให้มนุษย์เรียนรู้ในการทำงานเป็นหมู่คณะ รวมถึงการเพิ่มศักยภาพของตนเองและของกลุ่มด้วย ทำให้มีการเรียนรู้ เกิดความสามารถที่จะร่วมกันทำงานจนบรรลุเป้าหมายเพิ่มขึ้น Cohen, John M. and Uphoff, Notman (1977) ได้อธิบายคุณลักษณะ ของการมีส่วนร่วมเป็นการสร้างโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินกิจกรรม ช่วยเหลือและเข้ามามีส่วนร่วม การได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเท่าเทียม ในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมด้านการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ได้แก่ การริเริ่ม การตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ

2) การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ (Implementation) ได้แก่ การสนับสนุนด้าน ทรัพยากร การบริหารจัดการ และการประสานขอความช่วยเหลือ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ได้แก่ การรับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ การรับผลประโยชน์ทางสังคม หรือการรับผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ได้แก่ การควบคุม การตรวจสอบ การดำเนินการองค์รวม และการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2527 อ้างถึงใน พัทธนันท์ พริบไหว, 2564) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

วาริณี เอี่ยมสวัสดิกุล และคณะ (2562 อ้างถึงใน พัทธนันท์ พริบไหว, 2564) ได้สรุปว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่ม ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับประโยชน์

กล่าวโดยสรุปลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
- 5) การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

3.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ลีนิซุส ครุฑเมือง แสนเสริม (2564, น.28) กล่าวถึงทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

- 1) *ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)* ทฤษฎีนี้ประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญ

2 ประการ คือ

(1) *มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้น* คือ ความต้องการทาง ร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ความต้องการได้รับความนับถือ ยกย่อง และความต้องการความสำเร็จ หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอสำหรับตนเองในแต่ละขั้น มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

(2) *มนุษย์ต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเองประสบการณ์* ที่เรียกว่า “peak experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคล ที่อยู่ในภาวะดีมาจากการรู้จักตนเอง ตรงตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกลึกซึ้ง เป็นช่วงเวลาที่คุณคนเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จักตนเองอย่างแท้จริง บุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อยๆจะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ต่อไป

2) *ทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลนด (McClelland's theory of learned needs หรือ three needs theory)* เน้นความต้องการของมนุษย์ 3 ประการ ได้แก่

(1) *ความต้องการความสำเร็จ* (need for achievement) มีความต้องการเริ่มจากชอบการแข่งขัน ชอบงานที่ท้าทาย มีความรับผิดชอบสูง ต้องการให้งานสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

(2) *ความต้องการความสัมพันธ์ที่ดี* (need for affiliation) เป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น ต้องการการยอมรับจากชุมชน ต้องการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่ม

(3) *ความต้องการอำนาจ* (need for power) มีความต้องการอำนาจเพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นมีความต้องการการเป็นผู้นำ

3.4 แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแบบการมีส่วนร่วม

พลสรอายุ สราญรมย์ (2564, น.22-23) กล่าวถึง การดำเนินงานของรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแบบการมีส่วนร่วมเน้นที่ “คน” เป็นหลักเพราะเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา แนวทางการดำเนินงานของรูปแบบนี้จึงต้องวิเคราะห์ถึงแนวทางของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสรุปได้ออกเป็น 3 กลุ่มคนได้แก่ เกษตรกร นักส่งเสริม และภาคีเครือข่าย มีรายละเอียดดังนี้

1) เกษตรกร เป็นบุคคลสำคัญของการส่งเสริมรูปแบบนี้ เพราะเกษตรกรจะเป็นผู้เข้าใจสถานการณ์ของชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนา นอกจากนี้รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรลักษณะนี้ต้องการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนั้นควรมีการคัดเลือกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมเลือกเกษตรกรจาก หลากหลายประเภท เพื่อให้เกิดการร่วมกันออกความคิดเห็นถึงปัญหาของชุมชน

2) นักส่งเสริม เป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทการเป็น “ผู้จัดการกระบวนการ” ให้เกษตรกร ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน รับฟังปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาความเชื่อมโยงเหตุ-ผลของปัญหา ร่วมมือวางแผนในการแก้ไขปัญหา สรุปแผนการดำเนินงานให้ทุกฝ่าย ประเมินผลของการดำเนินการ

3) ภาคีเครือข่าย เป็นหน่วยงานที่เข้ามาร่วมให้คำปรึกษาและร่วมแก้ไขปัญหา

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม เป็นการรวบรวมแนวคิดการรวมกลุ่มลักษณะสำคัญ ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นมาปรับใช้ตามบริบทกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม แก้ไขปัญหา รับผลประโยชน์ พัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อดำเนินงานนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนั้นมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร ในด้านการพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร การพัฒนารายได้ การพัฒนาชีวิตเกษตรกรและครอบครัวการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยมากขึ้นในทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีพของประชาชนชาวไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2564, น.19-20) กล่าวถึง การส่งเสริมนอกจากการพัฒนาการผลิตแล้ว ยังมีกิจกรรมในการพัฒนาชนบทด้วย จึงได้กำหนดขอบเขตของการส่งเสริมไว้ ดังนี้

1) การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร (Development of Agricultural Production) โดยการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาของเกษตรกร ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การใช้จ่ายการผลิตเช่น ที่ดิน แรงงาน ทุน โดยมุ่งที่จะพัฒนาการผลิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2) การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Conservation and Development) จากการพัฒนาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเพื่อมุ่งการผลิตเพียงอย่างเดียว พบว่า มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ระมัดระวังและไม่ประหยัด ทำให้เกิดความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในการสนับสนุนการผลิตทางการเกษตร ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเพื่อการผลิตจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นผลต่อการผลิตอย่างยั่งยืนด้วย

3) การตลาดและการดำเนินการอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร (Marketing and Industrial of Agricultural Production) ในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมในเชิงธุรกิจ และอุตสาหกรรมแปรรูป จึงจะสามารถดำเนินการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้

4) การจัดการไร่นาและครัวเรือนเกษตร(Farm's and Household Management) การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ครอบครัว และไร่นา ดังนั้น จำเป็นต้องดำเนินการในการถ่ายทอดความรู้ในการจัดการไร่นาและครัวเรือนเกษตรกร ให้ดำเนินการไปในทิศทางที่ดีที่สุด ทั้งในด้านธุรกิจ รายได้ รายจ่าย การดำเนินการผลิต และการพัฒนาชีวิตครอบครัวเกษตรกร โดยสามารถดำเนินการวางแผน กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการจัดการไร่นา และครัวเรือนเกษตรกร

5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชนบท (Quality of Farmer Life and Living) การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรย่อมจะต้องสนับสนุนส่งเสริมการเกษตรกร และครอบครัวให้มีชีวิตที่ดี ทั้งในสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว รวมไปถึงชีวิตในชุมชนชนบทด้วย

6) การพัฒนาเยาวชน (Youth Development) การพัฒนาเยาวชนทางการเกษตร หรือยุวเกษตร ถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ และมีบทบาทมากในการพัฒนาการเกษตรในอนาคต ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจึงมีหน้าที่ในการพัฒนายุวเกษตร โดยกำหนดแนวทาง พื้นฐานความเข้าใจต่องานเกษตร การผลิต การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีและภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาผลผลิตในอนาคตอย่างชาญฉลาด

7) การพัฒนาผู้นำเกษตรกรและแม่บ้าน (Leadership Development for Farmer and Housewife) เกษตรกรและแม่บ้านเป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมายหลักในการผลิตและการจัดการผลผลิตทางการเกษตร โดยการมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกษตรกรและแม่บ้านสามารถเป็นผู้นำในการผลิตและจัดการผลผลิตทั้งในครัวเรือน และชุมชนต่อไปได้

8) การพัฒนาชุมชนชนบท (Rural Community Development) ตั้งแต่ความเป็นอยู่และสภาพภายในชุมชนให้อยู่ในสภาพที่ดี น่าอยู่ อีกทั้งยังปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชนบทให้ไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาร่วมกับสหพันธการเกษตรและร่วมมือกับเกษตรกร เช่น สหกรณ์และวิสาหกิจ

หลักการของส่งเสริมการเกษตร

วิจิตร อวระกุล (2527, น.138) กล่าวไว้ว่างานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1) การให้การศึกษาดูแลโดยเผยแพร่เรื่องราว ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

2) การประยุกต์ในเรื่องของการปฏิบัติ วิธีการ ความรู้ วิชาการ ให้แก่เกษตรกร โดยเน้นวิธีการทางการศึกษาหรือการสอน ในการเผยแพร่ให้แก่เกษตรกร

การเรียนในงานส่งเสริมการเกษตรเป็นการเรียนที่เกิดจากความสมัครใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยเนื้อหาจะเน้นเกี่ยวกับการเกษตรและคหกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่เป็นความต้องการหรือสนใจของเกษตรกร

ดังนั้น หลักการของงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ควรเน้นกระบวนการให้การศึกษายึดหลักการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน สิ่งที่จะนำไปส่งเสริมควรเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยมีขอบเขตการดำเนินงานพัฒนาการผลิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เน้นการมีส่วนร่วมกับองค์กรในภาคประชาชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินโครงการด้วยความสมัครใจ ทำงานในรูปของกลุ่มหรือสถาบัน มีการสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน

เพื่อให้บุคคลเป้าหมายสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม เงื่อนไข สถานการณ์ และกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม หรือชุมชน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการแก้ปัญหาหรือความต้องการร่วมกันของสังคมและชุมชน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 สภาพส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

5.1.1 เพศ อายุ และระดับการศึกษา

พลาตธ ฐานะ (2562) ได้ศึกษาการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สมาชิกร้อยละ 53.80 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.19 ปี เกษตรกรร้อยละ 69.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับอรพรรณ ศรีสวัสดิ์ (2562) ได้ศึกษาการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร ในจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.33 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.27 ปี เกษตรกรร้อยละ 44 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา และสอดคล้องกับ ฐานิตา ธนาไกรกิติ (2562) ได้ศึกษา การจัดการการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมลดหย่อนกล้าข้าวกลุ่มนาแปลงใหญ่ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 60.3 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.52 ปี เกษตรกรร้อยละ 61.90 จบศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา

5.1.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือน

สายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2-3 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 2.98คน สอดคล้องกับ ฐานิตา ธนาไกรกิติ (2562) ได้ศึกษา การจัดการการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมลดหย่อนกล้าข้าวกลุ่มนาแปลงใหญ่ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.52 คน สอดคล้องกับ ณัฐพร สุขคำปา (2563) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามในตำบลสถาน อำเภอนาเยีย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 71.5 มีแรงงานในครัวเรือน 2 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.07 คน

5.1.3 ประสบการณ์การผลิตข้าว

ฐานิตา ธนาไกรกิติ (2562) ได้ศึกษา การจัดการการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมลดหย่อนกล้าข้าวกลุ่มนาแปลงใหญ่ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า เกษตรกรกลุ่มนา

แปลงใหญ่มีประสบการณ์ในการทำนา ระหว่าง 21-30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.33 สอดคล้องกับ สายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรนาแปลงใหญ่ ร้อยละ 45.6 มีประสบการณ์ในการทำนา ระหว่าง 21-40 ปี สอดคล้องกับ จิตสุภา บิดาทอง (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 39.1 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าว ระหว่าง 31-40 ปี

5.1.4 ต้นทุน รายได้ การผลิตข้าว

อรพรรณ ศรีสวัสดิ์ (2562) ได้ศึกษาการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร ในจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า จำนวนเกษตรกรที่มีรายได้ในภาคการเกษตรมากที่สุดร้อยละ 34.0 มีรายได้อยู่ในช่วง 100,001 - 150,000 บาทต่อปี โดยมีต้นทุนการผลิตข้าว สูงที่สุดอยู่ในช่วง 3,501 - 4,000 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.00

5.1.5 ปริมาณผลผลิตข้าว และราคาจำหน่ายข้าว

จิตสุภา บิดาทอง (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 41.9 ได้ปริมาณผลผลิตข้าว ระหว่าง 601-700 กิโลกรัมต่อไร่ และ เกษตรกรร้อยละ 74.1 จำหน่ายข้าว ได้ราคา ระหว่าง 6,901 - 7,300 บาทต่อตัน

5.1.6 การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกรและการมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่

สายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร และทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ และร้อยละ 23.7 เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน้าที่ความรับผิดชอบในแปลงใหญ่ เกษตรกรนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 82.5 และร้อยละ 17.5 มีหน้าที่รับผิดชอบในแปลงใหญ่โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ เรียงตามลำดับ ดังนี้ คณะกรรมการฝ่ายบริหารกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 12.5 คณะทำงานฝ่ายผลิตเมล็ดพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 6.2 คณะทำงานฝ่ายโรงสีและแปรรูป คิดเป็นร้อยละ 5.0 คณะทำงานหัวหน้ากลุ่มอยู่และคณะทำงานฝ่ายเกี่ยวนวดและขนส่ง คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 3.7 และคณะทำงานฝ่ายจัดการรถไถและเครื่องหยอด คิดเป็นร้อยละ 2.5

5.2 การมีส่วนร่วมและความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่ม นาแปลงใหญ่

5.2.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

บัณฑิตา เผื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นการมีส่วนร่วมในด้านการได้รับการยอมรับจากชุมชนในการร่วมดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับ ญัฐพร สุขคำปา (2563) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขาม ด้านการวางแผนพัฒนากลุ่มและด้านการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งเป็นจุดเด่นของกลุ่ม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ วรรัชมาส แสงประทุม (2560) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการผลิตมังคุดแบบแปลงใหญ่ ตำบลวังโตนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตมังคุดแบบแปลงใหญ่ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

5.2.2 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

บัณฑิตา เผื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ด้านการฝึกอบรมความรู้ด้านการผลิต/การตลาดมากที่สุด

5.3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

บัณฑิตา เผื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด ประเด็น ขาดการต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาด และข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มเทคนิค/วิธีการถ่ายทอดการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม ซึ่งแตกต่างกับ ญัฐพร สุขคำปา (2563) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผนทำให้การผลิตสินค้าที่ไม่สม่ำเสมอ

5.4 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

จิรสุตา ปัญญาไศย (2562) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ข้อมูลความต้องการของเกษตรกรยังมีการให้ความสำคัญกับสื่อบุคคล คือ ทางราชการ ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรมีการออกติดตาม

เยี่ยมเยียนกลุ่มเกษตรกรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทันกับสถานการณ์ เช่น ประชาสัมพันธ์เรื่องการดูแลรักษาและป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การระบาดของแมลงศัตรูข้าวเพื่อช่วยให้เกษตรกรมีการป้องกันออกสำรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลิตผลของเกษตรกร

ณรงค์ศักดิ์ ศรีสุวอ (2564) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า การให้ความรู้คำแนะนำด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี และพากลุ่มเกษตรกรไปดูงานยังสถานที่ที่ประสบความสำเร็จ จะทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีมากยิ่งขึ้น

สมพร รามเนตร (2562) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า กลุ่มควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่เพื่อเป็นการเล่าประสบการณ์ทั้งแง่บวกแง่ลบในการเข้าร่วมกลุ่มและเป็นการปรับทัศนคติที่ดีต่อกัน

จิรสุดา ปัญญาไศย (2562) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมมาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยการเข้าไปส่งเสริมความรู้ สนับสนุนปัจจัยการผลิต การตลาดและสนับสนุนงบประมาณในด้านที่เกษตรกรขาดและมีความต้องการ ให้ความรู้เรื่องการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพข้าว เช่น การลดต้นทุนด้วยการลดจำนวนการใช้เมล็ดพันธุ์ การสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดโรคข้าวแทนการใช้สารเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิต ให้ความรู้เรื่องการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น สอนการแปรรูปข้าวกล้องงอก ข้าวพอง ข้าวกล้องงอกผงและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้ และการรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่าย การเชื่อมโยงตลาด การสร้างเครือข่าย และการจำหน่ายสินค้าออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ทั้ง 2 แปลง ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ประกอบด้วย

- 1) นาแปลงใหญ่ตำบลนาน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกจำนวน 70 ราย
- 2) นาแปลงใหญ่ตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสมาชิกจำนวน 145 ราย รวมสมาชิกทั้งหมด 215 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มตัวอย่าง

1.2.1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการประมาณขนาดตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Yamane 1973: อ้างอิงใน จินดา ขลิบทอง, 2564) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 ราย

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+(Ne)^2}$$

$$\begin{aligned} \text{กำหนดให้ } n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \\ N &= \text{จำนวนประชากรทั้งหมด} \\ e &= \text{ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad N &= 215 \\ e &= 0.05 \\ n &= \frac{215}{1+215(0.05)^2} \\ &= 139.84 \end{aligned}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึง เท่ากับ 140 ราย

1.2.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการใช่วิธีการกำหนด สัดส่วน และการจับสลากตามรายชื่อเกษตรกรตามสัดส่วนในแต่ละแปลงใหญ่ ซึ่งจำนวนตัวอย่างในการ วิจัยครั้งนี้ คือ 140 ราย โดยมีวิธีการคำนวณ ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ลำดับ	ชื่อกลุ่มแปลงใหญ่	ประชากร (ราย)	กลุ่มตัวอย่าง (ราย)
1	นาแปลงใหญ่ตำบลน่านน้อย อำเภอน่านน้อย จังหวัดน่าน	70	46
2	นาแปลงใหญ่ตำบลศรีษะเกษ อำเภอน่านน้อย จังหวัดน่าน	145	94
รวมทั้งหมด		215	140

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview schedule) จำนวน 140 ชุด แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามแบบปลายปิดและคำถามแบบปลายเปิด กำหนด ตัวแปรที่ต้องการในประเด็นต่างๆตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบตาม ความเป็นจริง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร กลุ่มนาแปลงใหญ่ ลักษณะคำถามแบบปลายปิดมีคำตอบให้ เลือกคำตอบเดียว แบบให้เลือกหลายคำตอบ และคำถามแบบปลายเปิดให้เติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร ประสบการณ์การผลิตข้าว จำนวนพื้นที่ในการผลิตข้าว ต้นทุนในการผลิตข้าว รายได้จากการผลิตข้าว ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่

1.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มและการมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

2.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ โดยจัดช่วงการให้คะแนนตามเกณฑ์แบ่งเป็น 6 ระดับ ดังนี้

- 0 = ไม่มีส่วนร่วม
- 1 = การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 2 = การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
- 3 = การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
- 4 = การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
- 5 = การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

เช่น ความต้องการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ความต้องการการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ โดยจัดช่วงการให้คะแนนตามเกณฑ์แบ่งเป็น 6 ระดับ ดังนี้

- 0 = ไม่ต้องการมีส่วนร่วม
- 1 = ความต้องการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 2 = ความต้องการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
- 3 = ความต้องการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
- 4 = ความต้องการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
- 5 = ความต้องการการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

เช่น ปัญหาด้านการผลิต ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาด โดยจัดช่วงการให้คะแนนตามเกณฑ์แบ่งเป็น 6 ระดับ ดังนี้

- 0 = ไม่มีปัญหา
- 1 = มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 2 = มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย
- 3 = มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

4 = มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

5 = มีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 การสร้างเครื่องมือ

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.2.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่จะศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การดำเนินงานแบบกลุ่ม การส่งเสริมการผลิตแบบแปลงใหญ่ และศึกษาแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จากงานวิจัยของทำงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม การดำเนินงานแบบกลุ่ม และการส่งเสริมการผลิตแบบแปลงใหญ่ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิด

2.2.2 กำหนดกรอบของเนื้อหาและข้อความ ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการศึกษา

2.2.3 ศึกษาแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จากงานวิจัยของทำงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานแบบกลุ่มและการส่งเสริมการผลิตแบบแปลงใหญ่

2.2.4 จัดทำแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องปัญหาทางวิจัย วัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดงานวิจัย

2.2.5 นำเครื่องมือที่จัดสร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อบกพร่องต่าง ๆ

2.2.6 แก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้ถูกต้อง และ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

2.2.7 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์มาจัดพิมพ์ และนำไปทดสอบหาความเชื่อถือได้ก่อนนำมาปรับปรุง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย

2.3 การทดสอบเครื่องมือ

2.3.1 การทดสอบความตรง (validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วทั้งฉบับเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและตรวจสอบข้อความ การใช้ภาษาและถ้อยคำในคำถามแต่ละข้อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในงานวิจัย เพื่อนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่พบ

2.3.2 การทดสอบความเที่ยง (reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและตรวจสอบเพื่อนำกลับมาแก้ไขไปทดสอบกับเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน จำนวน 30 ราย แล้วนำมาหาค่าความน่าเชื่อถือโดยใช้วิธีการหาค่า Cronbach's alpha ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณเพื่อทดสอบเครื่องมือของงานวิจัยครั้งนี้

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วม ความต้องการการมีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

2.1 การมีส่วนร่วม ได้ค่าวิเคราะห์ความเชื่อมั่น .878

2.2 ความต้องการมีส่วนร่วม ได้ค่าวิเคราะห์ความเชื่อมั่น .808

ตอนที่ 3 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ได้ค่าวิเคราะห์ความเชื่อมั่น .726

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยตรงระหว่างผู้วิจัยกับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 ราย ซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พร้อมทำการชี้แจงวัตถุประสงค์และเนื้อหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล เพื่อขอให้เกษตรกรได้เข้าใจในวัตถุประสงค์และเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ตามแนวทางของเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2547, น.313-315) ดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยต้องเตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ในเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 การกำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะต้องมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะไปสัมภาษณ์รวมทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์

3.1.2 การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษช่วยจดบันทึก เวชภัณฑ์ประจำตัว แบบสัมภาษณ์ และยานพาหนะ

3.1.3 ประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการนัดหมายเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่จะให้สัมภาษณ์

3.2 ขั้นการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ คือ

3.2.1 แนะนำตัวผู้ให้สัมภาษณ์ แนะนำตัวว่าเป็นใคร ทำอะไร ที่ไหน และจะมาทำอะไรให้ผู้สัมภาษณ์รู้จักก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองกับผู้รับการสัมภาษณ์

3.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์อย่างไร และชี้แจงความสำคัญของข้อมูลงานวิจัยแก่กลุ่มเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครบถ้วน

3.2.3 เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์เริ่มถามคำถามที่เตรียมไว้โดยใช้คำถามที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างง่าย พยายามให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่ต้องการถามทุกข้อตามลำดับ

3.3 บันทึกผลการสัมภาษณ์ ในขณะที่ให้สัมภาษณ์จะต้องบันทึกผลการสัมภาษณ์ไปพร้อมกัน ซึ่งการบันทึกมีหลักปฏิบัติดังนี้

3.3.1 บันทึกผลทันทีระหว่างการสัมภาษณ์ ทั้งคำถามปลายเปิด และปลายปิด

3.3.2 บันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ ข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ควรได้รับบันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ

3.4 ขั้นสิ้นสุดของการสัมภาษณ์ มีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

3.4.1 การทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างควรได้รับการทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์

3.4.2 กล่าวขอบคุณ ควรกล่าวขอบคุณเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เกี่ยวข้องที่ทำให้ความร่วมมือและสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล (data screening) ทำการลกรหัส แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และการแปลความหมายตามเกณฑ์ ระดับการมีส่วนร่วมและระดับความต้องการ ในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ดังนั้น การแปลความหมายตามเกณฑ์ ระดับการมีส่วนร่วมและความต้องการ ในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ จากค่าคะแนนน้ำหนักเฉลี่ย ดังนี้

- 1.00 – 1.80 หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือความต้องการน้อยที่สุด
- 1.81 – 2.60 หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือความต้องการน้อย
- 2.61 – 3.40 หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือความต้องการปานกลาง
- 3.41 – 4.20 หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือความต้องการมาก
- 4.21 – 5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือความต้องการมากที่สุด

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และการแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์จากน้ำหนักค่าเฉลี่ย ดังนี้

- 1.00-1.80 หมายถึง มีปัญหาน้อยที่สุด
- 1.81-2.61 หมายถึง มีปัญหาน้อย
- 2.62-3.42 หมายถึง มีปัญหาปานกลาง
- 3.43-4.23 หมายถึง มีปัญหามาก
- 4.24-5.00 หมายถึง มีปัญหามากที่สุด

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

นำผลการวิจัยตอนที่ 1-3 มาวิเคราะห์/สังเคราะห์ ตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี และสรุป เป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอน่านน้อย จังหวัดน่าน ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร SMCR ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร ข้อมูลข่าวสาร ช่องทางในการสื่อสาร และผู้รับสาร

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน จำนวน 140 ราย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ กลุ่มนาแปลงใหญ่

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ตอนที่ 4 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร กลุ่มนาแปลงใหญ่ ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา ปรากฏดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

	ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	68	48.6
	หญิง	72	51.4
อายุ	51-55 ปี	28	20.0
	56-60 ปี	42	30.0
	61-65 ปี	35	25.0
	66 ปีหรือมากกว่า	35	25.0
	ค่าต่ำสุด = 51 ปี		
ค่าสูงสุด = 72 ปี			
ค่าเฉลี่ย = 60.97 ปี			
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.490			

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 140

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	53	37.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	35	25.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า	30	21.4
อนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่า	18	12.9
ปริญญาตรี	4	2.9

จากตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า

เพศ เกษตรกรร้อยละ 51.4 เป็นเพศหญิง และอีกร้อยละ 48.6 เป็นเพศชาย

อายุ เกษตรกรร้อยละ 30.0 มีอายุระหว่าง 56-60 ปี รองลงมาร้อยละ 25.0 มีอายุระหว่าง 61-65 ปี และมีอายุ 66 ปีหรือมากกว่า และร้อยละ 20.0 มีอายุระหว่าง 51-55 ปี โดยเกษตรกรมีอายุต่ำที่สุด 51 ปี สูงที่สุด 72 ปี อายุเฉลี่ย 60.97 ปี และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.490

ระดับการศึกษา เกษตรกรร้อยละ 37.8 มีระดับการศึกษาประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีระดับศึกษามัธยมตอนต้น ร้อยละ 21.4 มีระดับศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า ร้อยละ 12.9 มีระดับศึกษาอนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่า และร้อยละ 2.9 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ประกอบด้วย จำนวนแรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร ประสิทธิภาพการผลิตข้าว จำนวนพื้นที่ในการผลิตข้าว ต้นทุนในการผลิตข้าว รายได้จากการผลิตข้าว ผลผลิตข้าวเฉลี่ย ปรากฏดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

n = 140

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
1 คน	34	24.3
2 คน	59	42.1
มากกว่า 2 คน	47	33.6
ค่าต่ำสุด = 1 คน		
ค่าสูงสุด = 4 คน		
ค่าเฉลี่ย = 2.16 คน		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.867		
พื้นที่ทำการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ไร่	31	22.1
16-25 ไร่	68	48.7
26-35 ไร่	31	22.1
35 ไร่ หรือมากกว่า	10	7.1
ค่าต่ำสุด = 5 ไร่		
ค่าสูงสุด = 33 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 14.80 ไร่		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.787		
ประสบการณ์การผลิตข้าว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	6	4.3
26-35 ปี	52	37.1
36-45 ปี	74	52.9
45 ปี หรือมากกว่า	8	5.7
ค่าต่ำสุด = 20 ปี		
ค่าสูงสุด = 52 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 36.43 ปี		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 6.316		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 140

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จำนวนพื้นที่ในการผลิตข้าว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่	65	46.4
11-15 ไร่	42	30.0
16-20 ไร่	19	13.6
21 ไร่ หรือมากกว่า	14	10.0
ค่าต่ำสุด = 4 ไร่		
ค่าสูงสุด = 28 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 12.19 ไร่		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.272		
ต้นทุนในการผลิตข้าว		
2,501-3,500 บาท/ไร่	38	27.1
3,501-4,500 บาท/ไร่	84	60.0
4,501- 5,500 บาท/ไร่	18	12.9
ค่าต่ำสุด = 3,000 บาท/ไร่		
ค่าสูงสุด = 5,300 บาท/ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 3,940.71 บาท/ไร่		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 529.816		
รายได้จากการผลิตข้าว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7,000 บาท/ไร่	58	41.4
7,001-8,000 บาท/ไร่	53	37.9
8,001-9,000 บาท/ไร่	29	20.7
ค่าต่ำสุด = 6,500 บาท/ไร่		
ค่าสูงสุด = 8,900 บาท/ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 7,395.00 บาท/ไร่		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 690.774		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 140

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ผลผลิตข้าวเฉลี่ย		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 500 กิโลกรัม/ไร่	9	6.4
501-600 กิโลกรัม/ไร่	91	65.0
601-700 กิโลกรัม/ไร่	40	28.6
ค่าต่ำสุด = 500 กิโลกรัม/ไร่		
ค่าสูงสุด = 680 กิโลกรัม/ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 571.43 กิโลกรัม/ไร่		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 50.659		

จากตารางที่ 4.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า

จำนวนแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 42.1 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวน 2 คน รองลงมา ร้อยละ 33.6 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน มากกว่า 2 คน และร้อยละ 24.3 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวน 1 คน โดยเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำที่สุด 1 คน สูงที่สุด 4 คน มีค่าเฉลี่ย 2.16 คน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.867

พื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 48.7 มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 16-25 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 22.1 มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ไร่ และมีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 26-35 ไร่ และร้อยละ 7.1 มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 35 ไร่หรือมากกว่า โดยเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรต่ำที่สุด 5 ไร่ สูงที่สุด 33 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 14.80 ไร่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.787

ประสบการณ์การผลิตข้าว เกษตรกรร้อยละ 52.9 มีประสบการณ์การผลิตข้าว 36-45 ปี รองลงมา ร้อยละ 37.1 มีประสบการณ์การผลิตข้าว 26-35 ปี ร้อยละ 5.7 มีประสบการณ์การผลิตข้าว 45 ปี หรือมากกว่า และร้อยละ 4.3 มีประสบการณ์การผลิตข้าวน้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี โดยเกษตรกรมีประสบการณ์การผลิตข้าวต่ำสุด 20 ปี สูงที่สุด 52 ปี มีค่าเฉลี่ย 36.43 ปี และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.316

จำนวนพื้นที่ในการผลิตข้าว เกษตรกรร้อยละ 46.4 มีพื้นที่ในการผลิตข้าว น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 30.0 มีพื้นที่ในการผลิตข้าว จำนวน 11-15 ไร่ ร้อยละ 13.6 มีพื้นที่ในการผลิตข้าว 16-20 ไร่ และร้อยละ 10.0 มีพื้นที่ในการผลิตข้าว จำนวน 21 ไร่ หรือมากกว่า โดยเกษตรกรมีพื้นที่ในการผลิตข้าวต่ำที่สุด 4 ไร่ สูงที่สุด 28 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 12.19 ไร่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.272

ต้นทุนในการผลิตข้าว เกษตรกรร้อยละ 60.0 มีต้นทุนในการผลิตข้าว จำนวน 3,501-4,500 บาท/ไร่ รองลงมาร้อยละ 27.1 มีต้นทุนในการผลิตข้าว จำนวน 2,501-3,500 บาท/ไร่ และร้อยละ 12.9 มีต้นทุนในการผลิตข้าว จำนวน 4,501-5,500 บาท/ไร่ โดยเกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตข้าวต่ำที่สุด 3,000 บาท/ไร่ สูงที่สุด 5,300 บาท/ไร่ มีค่าเฉลี่ย 3,940.71 บาท/ไร่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 529.816

รายได้จากการผลิตข้าว เกษตรกรร้อยละ 41.4 มีรายได้จากการผลิตข้าว น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7,000 บาท/ไร่ รองลงมา ร้อยละ 37.9 มีรายได้จากการผลิตข้าว จำนวน 7,001-8,000 บาท/ไร่ และร้อยละ 20.7 มีรายได้จากการผลิตข้าว จำนวน 8,001-9,000 บาท/ไร่ โดยเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตข้าวต่ำที่สุด 6,500 บาท/ไร่ สูงที่สุด 8,900 บาท/ไร่ มีค่าเฉลี่ย 7,395 บาท/ไร่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 690.774

ผลผลิตข้าวเฉลี่ย เกษตรกรร้อยละ 65.0 มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ 501-600 กิโลกรัม รองลงมาร้อยละ 28.6 มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ 601-700 กิโลกรัม และ ร้อยละ 6.4 มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 500 กิโลกรัม โดยเกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่ำที่สุด ไร่ละ 500 กิโลกรัม สูงที่สุด ไร่ละ 680 กิโลกรัม มีค่าเฉลี่ย ไร่ละ 571.43 กิโลกรัม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 50.659

1.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม ผู้วิจัยศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ประกอบด้วย การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร การมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่ และการเป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ปรากฏดังตารางที่ 4.3

n = 140

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กลุ่มเกษตรกร	44	31.4
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	17	12.1
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	42	30.3
กลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหมู่บ้าน	79	56.4
กลุ่มลูกค้าธกส.	140	100.0
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	140	100.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 140

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่		
ไม่มี	98	70.0
มี	42	30.0
ประธาน	2	1.4
รองประธาน	3	2.1
กรรมการ	27	19.3
เลขานุการ	4	2.9
เหรัญญิก	2	1.4
ประชาสัมพันธ์	1	0.7
ที่ปรึกษา	4	2.9

จากตารางที่ 4.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า

การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร เกษตรกรทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รองลงมา ร้อยละ 56.4 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 31.1 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 30.3 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร และร้อยละ 12.1 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่ เกษตรกรร้อยละ 70.0 ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่ และร้อยละ 30.0 มีตำแหน่งหน้าที่ รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่ โดยร้อยละ 19.3 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นกรรมการในกลุ่มแปลงใหญ่ รองลงมา ร้อยละ 2.9 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นเลขานุการและที่ปรึกษาในกลุ่มแปลงใหญ่ เท่ากัน ร้อยละ 2.1 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นรองประธานในกลุ่มแปลงใหญ่ ร้อยละ 1.4 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นประธานและเหรัญญิกในกลุ่มแปลงใหญ่ เท่ากัน และร้อยละ 0.7 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ในกลุ่มแปลงใหญ่

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การดำเนินกิจกรรม
3. การรับผลประโยชน์
4. การประเมินผล
5. การจัดการความรู้

2.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

ตารางที่ 4.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

n= 140

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด จำนวน(ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	มาก จำนวน (ร้อยละ)	มากที่สุด จำนวน (ร้อยละ)				
1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ						3.02	1.106	ปานกลาง	2
1.1 การวางแผนกำหนดทิศทางกรพัฒนากลุ่ม	0 (0)	12 (8.6)	40 (28.6)	60 (42.9)	28 (20.0)	3.74	0.876	มาก	1
1.2 การวางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม	59 (42.1)	19 (13.6)	32 (22.9)	25 (17.9)	5 (3.6)	2.27	1.275	น้อย	5
1.3 การพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถของสมาชิก	20 (14.3)	34 (24.3)	29 (20.7)	47 (33.6)	10 (7.1)	2.95	1.201	ปานกลาง	4
1.4 การผลิตสินค้า									
การบริการ การตลาด	16 (11.4)	32 (22.9)	49 (35.0)	26 (18.6)	17 (12.1)	2.97	1.169	ปานกลาง	3
1.5 การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ	0 (0)	45 (32.1)	46 (32.9)	32 (22.9)	17 (12.1)	3.15	1.010	ปานกลาง	2

จากตารางที่ 4.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การวางแผนกำหนดทิศทางกรพัฒนากลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.74) เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ ปานกลาง 3 ประเด็น คือ การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.15) การผลิตสินค้า การบริการ การตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.97) และการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 2.95) ตามลำดับ และเกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ น้อย 1 ประเด็น คือ การวางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.27)

ตารางที่ 4.5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

n = 140

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม						2.69	1.096	ปานกลาง	4
2.1 การผลิตสินค้า/บริการให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง	2 (1.4)	42 (30.0)	50 (35.7)	33 (23.6)	13 (9.3)	3.09	0.981	ปานกลาง	1
2.2 การร่วมจำหน่ายสินค้า/บริการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง	59 (42.1)	35 (25.0)	22 (15.7)	18 (12.9)	6 (4.3)	2.12	1.214	น้อย	5
2.3 การร่วมพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง	60 (42.9)	31 (22.1)	24 (17.1)	15 (10.7)	10 (7.1)	2.17	1.286	น้อย	4
2.4 การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ แก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น	0 (0)	47 (33.6)	50 (35.7)	30 (21.4)	13 (9.3)	3.06	0.961	ปานกลาง	2
2.5 การเข้ารับฝึกอบรม จากหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ	0 (0)	58 (41.4)	41 (29.3)	24 (17.1)	17 (12.1)	3.00	1.039	ปานกลาง	3

จากตารางที่ 4.5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ระดับ ปานกลาง 3 ประเด็น คือ การผลิตสินค้า/บริการให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.09) การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.06) และการเข้ารับฝึกอบรม ติวงาน จากหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.00)ตามลำดับ และเกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การร่วมพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 2.17) และการร่วมจำหน่ายสินค้า/บริการ ของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 2.12) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

n = 140

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์						3.09	0.988	ปานกลาง	1
3.1 การได้รับความรู้ ทักษะในการพัฒนา อาชีพ ความเป็นอยู่	11 (7.9)	16 (11.4)	68 (48.6)	30 (21.4)	15 (10.7)	3.16	1.027	ปานกลาง	1
3.2 การกำหนดระเบียบ ของกลุ่มในเรื่องการ ได้รับผลกำไร/เงินปัน ผลจากการร่วมดำเนิน กิจกรรมกลุ่ม	13 (9.3)	18 (12.9)	69 (49.3)	28 (20.0)	12 (8.6)	3.06	1.023	ปานกลาง	3
3.3 สร้างช่องทาง ขายในการมีรายได้เพิ่ม จากการร่วมดำเนิน กิจกรรมกลุ่ม	16 (11.4)	24 (17.1)	32 (22.9)	58 (41.4)	10 (7.1)	3.16	1.146	ปานกลาง	1
3.4 ผู้นำมีความพร้อม ความเสียสละเป็นที่ ยอมรับในชุมชน	7 (5.0)	20 (14.3)	89 (63.6)	17 (12.1)	7 (5.0)	2.98	0.818	ปานกลาง	4
3.5 สมาชิกสามารถ สร้างเครือข่ายเพื่อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทางด้านการตลาด	7 (5.0)	27 (19.3)	59 (42.1)	41 (29.3)	6 (4.3)	3.09	0.925	ปานกลาง	2

จากตารางที่ 4.6 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทั้ง 5 ประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง คือ การได้รับความรู้ ทักษะในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ (ค่าเฉลี่ย 3.16) การสร้างช่องทางทางการขายในการมีรายได้เพิ่มจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.16) สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.09) การกำหนดระเบียบของกลุ่มในเรื่องการได้รับผลกำไร/เงินปันผลจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.06) และผู้นำมีความพร้อม ความเสียสละเป็นที่ยอมรับในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.98) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

n = 140

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล						2.69	1.095	ปานกลาง	4
4.1 การติดตามประเมินผล คุณภาพสินค้า/บริการ/ การตลาดของกลุ่ม	50 (35.7)	38 (27.1)	22 (15.7)	18 (12.9)	12 (8.6)	2.31	1.309	น้อย	5
4.2 การให้หน่วยงาน ภายนอกร่วมตรวจสอบการ ติดตามประเมินผลด้าน การเงินการลงทุนของกลุ่ม	14 (10.0)	59 (42.1)	36 (25.7)	27 (19.3)	4 (2.9)	2.63	0.999	ปานกลาง	4
4.3 การติดตามประเมินผล การประสานงาน การสื่อสาร ภายในกลุ่ม	15 (10.7)	24 (17.1)	57 (40.7)	34 (24.3)	10 (7.1)	3.00	1.066	ปานกลาง	1
4.4 การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็นและ ตัดสินใจของสมาชิก	20 (14.3)	33 (23.6)	51 (36.4)	32 (22.9)	4 (2.9)	2.76	1.050	ปานกลาง	2
4.5 การติดตามประเมินผล การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความต้องการของสมาชิกกลุ่ม	23 (16.4)	29 (20.7)	55 (39.3)	29 (20.7)	4 (2.9)	2.73	1.058	ปานกลาง	3

จากตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ระดับ ปานกลาง 4 ประเด็น คือ การติดตามประเมินผล การประสานงาน การสื่อสาร ภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.00) การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 2.76) การติดตามประเมินผล การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.73) และการให้หน่วยงานภายนอกร่วมตรวจสอบการติดตามประเมินผลด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.63) ตามลำดับ และเกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ระดับ น้อย 1 ประเด็น คือ การติดตามประเมินผลคุณภาพสินค้า/บริการ/การตลาดของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.31)

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

n = 140

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
5. การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้						2.76	1.073	ปานกลาง	3
5.1 การฝึกอบรมความรู้	24	62	31	16	7	2.43	1.060	น้อย	5
ด้านการผลิต/การตลาด	(17.1)	(44.3)	(22.1)	(11.4)	(5.0)				
5.2 การแลกเปลี่ยน	22	52	49	12	5	2.47	0.978	น้อย	4
ความรู้ด้านการผลิต/ การตลาด	(15.7)	(37.1)	(35.0)	(8.6)	(3.6)				
5.3 การใช้เทคนิค/วิธีการ	0	14	53	52	21	3.57	0.866	มาก	1
ถ่ายทอดในการสื่อสาร/ ประชาสัมพันธ์ข้อมูล	(0)	(10.0)	(37.9)	(37.1)	(15.0)				
ข่าวสารภายในกลุ่ม	47	19	36	25	13	2.56	1.359	น้อย	3
5.4 การต่อยอดและ	(33.6)	(13.6)	(25.7)	(17.9)	(9.3)				
แสวงหาความรู้ใหม่ด้าน									
การผลิต/การตลาด	20	34	52	25	9	2.78	1.100	ปานกลาง	2
5.5 การใช้เทคโนโลยี	(14.3)	(24.3)	(37.1)	(17.9)	(6.4)				
สารสนเทศในการจัดเก็บ									
ข้อมูลความรู้ที่ได้รับ									
ภายในกลุ่ม									

จากตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การใช้เทคนิค/วิธีการถ่ายทอดในการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.57) ระดับ ปานกลาง 1 ประเด็น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ได้รับภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.78) และระดับ น้อย 3 ประเด็น คือ การต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.56) การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิต/การตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.47) และการฝึกอบรมความรู้ ด้านการผลิต/การตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.43) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 สรุปภาพรวมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

n = 140

การมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.02	1.106	ปานกลาง	2
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม	2.69	1.096	ปานกลาง	4
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.09	0.988	ปานกลาง	1
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.69	1.095	ปานกลาง	4
5. การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้	2.76	1.073	ปานกลาง	3
ค่าเฉลี่ย	2.90	1.072	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.9 สรุปภาพรวมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ อยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.90) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า อันดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 3.09) อันดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 3.02) อันดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ (ค่าเฉลี่ย 2.76) และอันดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากันกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 2.69)

2.2 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

ตารางที่ 4.10 ความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ						3.65	0.895	มาก	1
1.1 การวางแผนกำหนด	0	0	26	78	36	4.07	0.664	มาก	1
ทิศทางกรพัฒนากลุ่ม	(0)	(0)	(18.6)	(55.7)	(25.7)				
1.2 การวางแผนด้านการเงิน	0	8	29	58	45	4.00	0.873	มาก	2
การลงทุนของกลุ่ม	(0)	(5.7)	(20.7)	(41.4)	(32.1)				
1.3 การพัฒนาทักษะ ความรู้	3	9	53	35	40	3.71	1.020	มาก	3
ความสามารถของสมาชิก	(2.1)	(6.4)	(37.9)	(25.0)	(28.6)				

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
1.1 การวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนางานกลุ่ม	0 (0)	0 (0)	26 (18.6)	78 (55.7)	36 (25.7)	4.07	0.664	มาก	1
1.2 การวางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม	0 (0)	8 (5.7)	29 (20.7)	58 (41.4)	45 (32.1)	4.00	0.873	มาก	2
1.3 การพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถของสมาชิก	3 (2.1)	9 (6.4)	53 (37.9)	35 (25.0)	40 (28.6)	3.71	1.020	มาก	3
1.4 การผลิตสินค้า การบริการ การตลาด	5 (3.6)	45 (32.1)	48 (34.3)	25 (17.9)	17 (12.1)	3.03	1.066	ปานกลาง	5
1.5 การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ	0 (0)	17 (12.1)	59 (42.1)	48 (34.3)	16 (11.4)	3.45	0.851	ปานกลาง	4

จากตารางที่ 4.10 ความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ มาก 3 ประเด็น คือ การวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนางานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.07) การวางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.00) และการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 3.71) ตามลำดับ และระดับ ปานกลาง 2 ประเด็น คือ การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.45) และการผลิตสินค้า การบริการ การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.03) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม						3.40	0.888	มาก	3
2.1 การผลิตสินค้า/บริการ ให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง	6 (4.3)	16 (11.4)	89 (63.6)	15 (10.7)	14 (10.0)	3.27	0.830	ปานกลาง	4
2.2 การร่วมจำหน่ายสินค้า/ บริการ ของกลุ่ม อย่าง ต่อเนื่อง	9 (6.4)	25 (17.9)	53 (37.9)	41 (29.3)	12 (8.6)	3.14	1.043	ปานกลาง	5
2.3 การร่วมพัฒนาคุณภาพ สินค้า/บริการของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง	3 (2.1)	13 (9.3)	49 (35.0)	58 (41.4)	17 (12.1)	3.52	0.901	มาก	2
2.4 การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่ม ที่เกิดขึ้น	0 (0)	14 (10.0)	71 (50.7)	33 (23.6)	22 (15.7)	3.45	0.876	มาก	3
2.5 การเข้ารับฝึกอบรม สูงาน จากหน่วยงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ	0 (0)	9 (6.4)	52 (37.1)	61 (43.6)	18 (12.9)	3.63	0.790	มาก	1

จากตารางที่ 4.11 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ระดับ มาก 3 ประเด็น คือ การเข้ารับฝึกอบรม สูงาน จากหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.63) การร่วมพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.52) และการแสดงความคิดเห็นตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.45) ตามลำดับ และระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ การผลิตสินค้า/บริการให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.27) การร่วมจำหน่ายสินค้า/บริการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.14) และตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์						3.49	0.901	มาก	2
3.1 การได้รับความรู้ ทักษะ ในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่	0 (0)	8 (5.7)	23 (16.4)	40 (26.6)	69 (49.3)	4.21	0.920	มากที่สุด	1
3.2 การกำหนดระเบียบของ กลุ่มในเรื่องการได้รับผลกำไร/ เงินปันผลจากการร่วมดำเนิน กิจกรรมกลุ่ม	10 (7.1)	35 (25.0)	55 (39.3)	26 (18.6)	14 (10.0)	2.99	1.039	ปานกลาง	5
3.3 การสร้างช่องทางการขาย ในการมีรายได้เพิ่มจากการ ร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม	0 (0)	8 (5.7)	32 (22.9)	59 (42.1)	41 (29.3)	3.95	0.868	มาก	2
3.4 ผู้นำมีความพร้อม ความ เสียสละเป็นที่ ยอมรับใน ชุมชน	0 (0)	24 (17.1)	77 (55.0)	22 (15.7)	17 (12.1)	3.23	0.876	ปานกลาง	3
3.5 สมาชิกสามารถสร้าง เครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน และกันทางการตลาด	2 (1.4)	22 (15.7)	88 (62.9)	17 (7.9)	11 (7.9)	3.09	0.804	ปานกลาง	4

จากตารางที่ 4.12 ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ การได้รับความรู้ ทักษะในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.21) ระดับมาก 1 ประเด็น คือ การสร้างช่องทางการขายในการมีรายได้เพิ่มจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.95) และเกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ระดับปานกลาง 3 ประเด็น คือ ผู้นำมีความพร้อม ความเสียสละเป็นที่ยอมรับในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.23) สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.09) และการกำหนดระเบียบของกลุ่มในเรื่องการได้รับผลกำไร/เงินปันผลจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.99) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 ความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล						2.96	1.066	ปานกลาง	5
4.1 การติดตามประเมินผล คุณภาพสินค้า/บริการ/ การผลาของกลุ่ม	28 (20.0)	39 (27.9)	35 (25.0)	23 (16.4)	15 (10.7) 7	2.70	1.262	ปานกลาง	5
4.2 การให้หน่วยงาน ภายนอกร่วมตรวจสอบการ ติดตามประเมินผลด้าน การเงินการลงทุนของกลุ่ม	8 (5.7)	38 (27.1)	65 (46.4)	22 (15.7)	(5.0) 16 (11.4)	2.87	0.920	ปานกลาง	4
4.3 การติดตามประเมินผล การประสานงาน การสื่อสาร ภายในกลุ่ม	8 (5.7)	28 (20.0)	65 (46.4)	23 (16.4)	21 (15.0)	3.08	1.025	ปานกลาง	2
4.4 การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็นและ ตัดสินใจของสมาชิก	11 (7.9)	27 (19.3)	59 (42.1)	22 (15.7)	15 (10.7)	3.11	1.123	ปานกลาง	1
4.5 การติดตามประเมินผลการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ของสมาชิกกลุ่ม	8 (5.7)	29 (20.7)	70 (50.0)	18 (12.9)		3.02	1.000	ปานกลาง	3

จากตารางที่ 4.13 ความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้ง 5 ประเด็น คือ การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 3.11) การติดตามประเมินผลการประสานงาน การสื่อสาร ภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.08) การติดตามประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.02) การให้ หน่วยงานภายนอกร่วมตรวจสอบการติดตามประเมินผลด้านการเงิน การลงทุนของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.87) และการติดตามประเมินผลคุณภาพสินค้า/บริการ/การผลาของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ระดับความต้องการมีส่วนร่วม					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
5. การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้						3.31	1.139	ปานกลาง	4
5.1 การฝึกอบรมความรู้	6	23	55	23	33 (23.6)	3.39	1.142	ปานกลาง	2
ด้านการผลิต/การตลาด	(4.3)	(16.4)	(39.3)	(16.4)	31 (22.1)				
5.2 การแลกเปลี่ยนความรู้	8	41	41	19	35 (25.0)	3.17	1.235	ปานกลาง	4
ด้านการผลิต/การตลาด	(5.7)	(29.3)	(29.3)	(13.6)					
5.3 การใช้เทคนิค/วิธีการ	0	10	57	38		3.70	0.927	มาก	1
ถ่ายทอดในการสื่อสาร/ ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารภายในกลุ่ม	(0)	(7.1.3)	(40.7)	(27.1)	36 (25.7)				
5.4 การต่อยอดและแสวงหา	25	16	42	21	(8.6)	3.19	1.409	ปานกลาง	3
ความรู้ใหม่ด้านการผลิต/ การตลาด	(17.9)	(11.4)	(30.0)	(15.0)					
5.5 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	8	25	65	30		3.09	0.981	ปานกลาง	5
ในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ ได้รับภายในกลุ่ม	(5.7)	(17.9)	(46.4)	(21.4)					

จากตารางที่ 4.14 ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การใช้เทคนิค/วิธีการถ่ายทอดในการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.70) และระดับ ปานกลาง 4 ประเด็น คือ การฝึกอบรมความรู้ ด้านการผลิต/การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.39) การต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.19) การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิต/การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.17) และ การใช้เทคโนโลยี-สารสนเทศ ในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ได้รับภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.09) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 สรุปภาพรวมความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

n = 140

ความต้องการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.65	0.895	มาก	1
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม	3.40	0.888	มาก	3
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.49	0.901	มาก	2
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.96	1.066	ปานกลาง	5
5. การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้	3.31	1.139	ปานกลาง	4
ค่าเฉลี่ย	3.36	0.979	มาก	

จากตารางที่ 4.15 สรุปภาพรวมความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมระดับความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 3.36) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็นพบว่า อันดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 3.65) อันดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 3.49) อันดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 3.40) อันดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.31) และอันดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 2.96)

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิต
2. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต
3. ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต
4. ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม
5. ด้านการตลาด

ตารางที่ 4.26 ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ปัญหา	ระดับปัญหา					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด จำนวน (ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	มาก จำนวน (ร้อยละ)	มากที่สุด จำนวน (ร้อยละ)				
1. ด้านการผลิต						2.61	0.979	น้อย	1
1.1 คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว (n=80)	30 (37.5)	26 (32.5)	24 (30.0)	0 (0)	0 (0)	1.93	0.818	น้อย	4
1.2 การเกิดโรคในข้าว (n=131)	19 (14.5)	45 (34.4)	32 (24.4)	18 (13.7)	17 (13.0)	2.76	1.235	ปานกลาง	2
1.3 การเข้าทำลายของแมลง (n = 140)	24 (17.1)	65 (46.5)	31 (22.1)	20 (14.3)	0 (0)	2.34	0.926	น้อย	3
1.4 ต้นทุนการผลิต (n=129)	0 (0)	23 (17.8)	46 (35.7)	42 (32.6)	18 (13.9)	3.43	0.938	มาก	1
2. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต						1.64	0.679	น้อยที่สุด	5
2.1 การใส่ปุ๋ย (n=110)	52 (47.3)	44 (40.0)	14 (12.7)	0 (0)	0 (0)	1.65	0.693	น้อยที่สุด	1
2.2 การเตรียมดิน (n=78)	38 (48.7)	32 (41.0)	8 (10.3)	0 (0)	0 (0)	1.62	0.665	น้อยที่สุด	2
3. ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต						2.28	0.975	น้อย	2
3.1 คุณภาพของผลผลิตที่ได้ (n=104)	28 (26.9)	30 (28.8)	35 (33.7)	11 (10.6)	0 (0)	2.28	0.975	น้อย	1
4. ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม						1.74	0.654	น้อยที่สุด	4
4.1 ความร่วมมือภายในกลุ่ม (n = 140)	47 (33.6)	43 (30.7)	38 (27.1)	12 (8.6)	0 (0)	2.11	0.972	น้อย	1
4.2 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม (n=84)	60 (71.4)	24 (28.6)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1.29	0.452	น้อยที่สุด	4

ตารางที่ 4.26 (ต่อ)

ปัญหา	ระดับปัญหา					ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
4.3 พัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถ ของสมาชิก (n = 140)	56 (40.0)	49 (24.3)	41 (29.3)	0 (0)	0 (0)	1.98	0.722	น้อย	2
4.4การวางแผน การผลิตให้ตรงตาม ความต้องการของ ตลาด (n=75)	34 (45.3)	41 (54.7)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1.56	0.469	น้อยที่สุด	3
5. ด้านการตลาด						2.26	0.801	น้อย	3
5.1 ราคาผลผลิต (n = 140)	0 (0)	48 (34.3)	50 (35.7)	36 (25.7)	6 (4.3)	3.00	0.881	ปานกลาง	1
5.2การแปรรูป (n=104)	35 (33.7)	38 (36.5)	31 (29.8)	0 (0)	0 (0)	1.96	0.796	น้อย	2
5.3 การจำหน่าย ผลผลิต (n=95)	35 (36.8)	42 (44.2)	18 (19.0)	0 (0)	0 (0)	1.82	0.725	น้อย	3

จากตารางที่ 4.26 ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ผลการการวิเคราะห์ ดังนี้

ประเด็นปัญหาด้านการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ ต้นทุนการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.43) ระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ การเกิดโรคในข้าว (ค่าเฉลี่ย 2.76) และระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การเข้าทำลายของแมลง (ค่าเฉลี่ย 2.34) และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว (ค่าเฉลี่ย 1.93) ตามลำดับ และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหาด้านการวางแผนพัฒนากลุ่ม ระดับ น้อย (ค่าเฉลี่ย 2.26)

ประเด็นปัญหาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ น้อยที่สุด ทั้ง 2 ประเด็น คือ การใส่ปุ๋ย (ค่าเฉลี่ย 1.65) และ การเตรียมดิน (ค่าเฉลี่ย 1.62) และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.64)

ประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหาค่าคุณภาพของผลผลิตที่ได้ (ค่าเฉลี่ย 2.28) อยู่ในระดับ น้อย และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.28)

ประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ น้อย 2 ประเด็น คือ ความร่วมมือภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.11) และการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 1.98) และระดับน้อยที่สุด 2 ประเด็น คือ การวางแผนการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด (ค่าเฉลี่ย 1.56) และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 1.29) ตามลำดับ และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.74)

ประเด็นปัญหาด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ ปานกลาง 1 ประเด็น คือ ราคาผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.00) และระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การแปรรูป (ค่าเฉลี่ย 1.96) และการจำหน่ายผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 18.2) ตามลำดับ และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาด ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.26)

ตารางที่ 4.27 สรุปภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

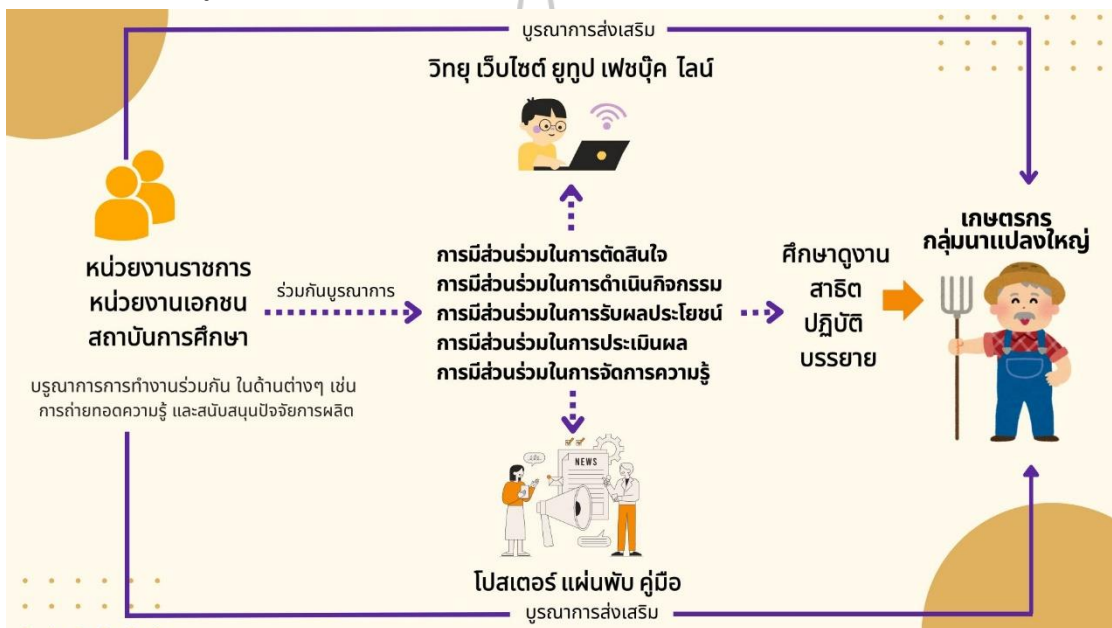
n = 140

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	SD.	ความหมาย	อันดับ
1.ด้านการผลิต	2.61	0.979	ปัญหาน้อย	1
2.ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต	1.64	0.679	ปัญหาน้อยที่สุด	5
3.ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต	2.28	0.975	ปัญหาน้อย	2
4.ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	1.74	0.654	ปัญหาน้อยที่สุด	4
5.ด้านการตลาด	2.26	0.801	ปัญหาน้อย	3
ค่าเฉลี่ย	2.11	0.818	ปัญหาน้อย	

จากตารางที่ 4.27 สรุปภาพรวมปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวม เกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.11) เมื่อพิจารณาแยกเป็นประเด็น พบว่า อันดับที่ 1 เกษตรกรมีปัญหาในด้านการผลิต ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.61) รองลงมา อันดับที่ 2 เกษตรกรมีปัญหาในด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.26) อันดับที่ 3 เกษตรกรมีปัญหาในด้านการตลาด ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.26) อันดับที่ 4 เกษตรกรมีปัญหาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.74) และอันดับที่ 5 เกษตรกรมีปัญหาในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.64) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

จากผลการศึกษาทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อนำมาสรุปกำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร SMCR ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร ข้อมูลข่าวสาร ช่องทางในการส่งสาร และผู้รับสาร ดังภาพที่ 3. ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1) **จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารและบริการสำหรับกลุ่มนาแปลงใหญ่** เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารและบริการต่างๆ เกี่ยวกับการเกษตรสำหรับกลุ่มนาแปลงใหญ่ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ โดยเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มนาแปลงใหญ่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนให้กลุ่มนาแปลงใหญ่ มีระบบบริหารจัดการที่ดีและส่งเสริมให้กลุ่มนาแปลงใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนา

2) **การจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม** เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มรายได้ของเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน

3) **จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่และส่งเสริมการตลาดของสินค้าเกษตร** เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางการตลาดของ

สินค้าเกษตรระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีทักษะและความรู้ในการตลาดของสินค้าเกษตรรวมถึงการพัฒนากลยุทธ์การตลาดให้กับกลุ่มนาแปลงใหญ่

4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีการเชื่อมโยงกลุ่มนาแปลงใหญ่กับภาคเอกชนและแหล่งเงินทุน โดยส่งเสริมให้เกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่กับภาคเอกชนและแหล่งเงินทุนตลอดจนพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มนาแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ผู้วิจัยนำเสนอในประเด็นสำคัญ จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ 2) การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ 4) แนวทางในการส่งเสริมของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลนาน้อยและกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ศึกษาจากประชากรทั้งหมด 215 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการเก็บข้อมูลเป็นคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด ทดสอบความเชื่อมั่นกับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 ราย โดยโครงสร้างแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.878 และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.808 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.726 ซึ่งมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 จึงถือว่าแบบสัมภาษณ์นี้มีความเที่ยงแล้ว อ้างอิงจาก สุนันท์ สีสังข์ (2564, น.29) จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 140 คน

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้กับคณะกรรมการที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วนำมาแก้ไข ทบทวนความถูกต้องของข้อมูล และนำไปใช้สัมภาษณ์ประชากร จำนวน 140 ราย

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ตอนที่ 3 ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

1.3 ผลการวิจัย จากผลการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ปรากฏผลดังนี้

1.3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.4 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 69.97 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษา

2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.16 คน มีระยะเวลาในการเข้าร่วมแปลงใหญ่เฉลี่ย 4.34 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 14.80 ไร่ มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 36.43 ปี มีจำนวนพื้นที่ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 12.19 ไร่ มีต้นทุนในการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,940.71 บาท/ไร่ มีรายได้จากการผลิตข้าวเฉลี่ย 7,395 บาท/ไร่ มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ 571.43 กิโลกรัม

3) สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้งหมดเป็นลูกค้า อกส. และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มนาแปลงใหญ่

1.3.2 การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม นาแปลงใหญ่

1) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกร

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนา กลุ่ม เกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ ปานกลาง 3 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ 2) การผลิตสินค้า การบริการ การตลาด 3) การพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก เกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ น้อย 1 ประเด็น คือ การวางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม และในภาพรวมของประเด็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับ ปานกลาง

(2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ระดับ ปานกลาง 3 ประเด็น คือ 1) การผลิตสินค้า/บริการให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง 2) การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น 3) การเข้ารับฝึกอบรม ดูงานจากหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ และเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ระดับ น้อย 2 ประเด็น คือ 1) การร่วมพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง 2) การร่วมจำหน่ายสินค้า/บริการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และในภาพรวมของประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับ ปานกลาง

(3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทั้ง 5 ประเด็นอยู่ในระดับ ปานกลาง คือ 1) การได้รับความรู้ ทักษะในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ 2) การสร้างช่องทางการขายในการมีรายได้เพิ่มจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 3) สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้าน การตลาด 4) การกำหนดระเบียบของกลุ่มในเรื่องการได้รับผลกำไร/เงินปันผลจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 5) ผู้นำมีความพร้อม ความเสียสละเป็นที่ยอมรับในชุมชน และในภาพรวมของประเด็นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับ ปานกลาง

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินผล ระดับ ปานกลาง 4 ประเด็น คือ 1) การติดตามประเมินผลการประสานงาน การสื่อสารภายในกลุ่ม 2) การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจของสมาชิก 3) การติดตามประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม 4) การให้หน่วยงานภายนอกตรวจสอบการติดตามประเมินผลด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม และเกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินผล ระดับ น้อย 1 ประเด็น คือ การติดตามประเมินผลคุณภาพสินค้า/บริการ/การตลาดของกลุ่ม และในภาพรวมของประเด็นการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับ ปานกลาง

(5) การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การใช้เทคนิค/วิธีการถ่ายทอดในการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม ระดับ ปานกลาง 1 ประเด็น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ได้รับภายในกลุ่ม และระดับ น้อย 3 ประเด็น คือ 1) การต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาด 2) การฝึกอบรมความรู้ ด้านการผลิต/การตลาด 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิต/การตลาด และในภาพรวมของประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2) ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

(1) ความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับ มาก 3 ประเด็น คือ 1) การวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่ม 2) การวางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม 3) การพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถของสมาชิก และระดับ ปานกลาง 2 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ 2) การผลิตสินค้า การบริการ การตลาด และในภาพรวมของประเด็นความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับ มาก

(2) ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ระดับ มาก 3 ประเด็น คือ 1) การเข้ารับฝึกอบรม ดูงานจากหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ 2) การร่วมพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง 3) การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น และระดับ ปานกลาง 2 ประเด็น คือ 1) การร่วมจำหน่ายสินค้า/บริการ ของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง 2) การผลิตสินค้า/บริการ ให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง และในภาพรวมของประเด็นความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับ มาก

(3) ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ระดับ มากที่สุด 1 ประเด็น คือ การได้รับความรู้ ทักษะในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การสร้างช่องทางการขายในการมีรายได้เพิ่มจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และเกษตรกรมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ระดับ ปานกลาง 3 ประเด็น คือ 1) ผู้นำมีความพร้อม ความเสียสละเป็นที่ยอมรับในชุมชน 2) สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านการตลาด 3) การกำหนดระเบียบของกลุ่มในเรื่องการได้รับผลกำไร/เงินปันผลจากการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และในภาพรวมของประเด็นความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับ มาก

(4) ความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้ง 5 ประเด็น คือ 1) การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจของสมาชิก 2) การติดตามประเมินผลการทำงาน การสื่อสาร ภายในกลุ่ม 3) การติดตามประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม 4) การให้หน่วยงานภายนอกตรวจสอบการติดตามประเมินผลด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม 5) และการติดตามประเมินผลคุณภาพสินค้า/บริการ/การตลาดของกลุ่ม และในภาพรวมของประเด็นความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับ ปานกลาง

(5) ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ การใช้เทคนิค/วิธีการถ่ายทอดในการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม และระดับ ปานกลาง 4 ประเด็น คือ 1) การฝึกอบรมความรู้ ด้านการผลิต/การตลาด 2) การต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาด 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิต/การตลาด 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ได้รับภายในกลุ่ม และในภาพรวมของประเด็นความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ อยู่ในระดับ ปานกลาง

1.3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1) ปัญหาด้านการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ มาก 1 ประเด็น คือ ต้นทุนการผลิต ระดับ ปานกลาง 1 ประเด็น คือ การเกิดโรคในข้าว และระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การเข้าทำลายของแมลง และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหา ด้านการวางแผนพัฒนากลุ่ม ระดับ น้อย

2) ปัญหาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ น้อยที่สุดทั้ง 2 ประเด็น คือ การใส่ปุ๋ย และ การเตรียมดิน และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหา ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ระดับน้อยที่สุด

3) ปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหาคุณภาพของผลผลิตที่ได้ อยู่ในระดับ น้อย และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหา ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ระดับน้อย

4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ น้อย 2 ประเด็น คือ ความร่วมมือภายในกลุ่ม และการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก และระดับ น้อยที่สุด 2 ประเด็น คือ การวางแผนการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหา ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ระดับน้อยที่สุด

5) ปัญหาด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ระดับ ปานกลาง 1 ประเด็น คือ ราคาผลผลิต และระดับน้อย 2 ประเด็น คือ การแปรรูป และการจำหน่ายผลผลิต และในภาพรวมของเกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาด ระดับ น้อยที่สุด

1.3.4 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารและบริการสำหรับกลุ่มนาแปลงใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารและบริการต่างๆ เกี่ยวกับการเกษตรสำหรับกลุ่มนาแปลงใหญ่ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ โดยเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มนาแปลงใหญ่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนให้กลุ่มนาแปลงใหญ่ มีระบบบริหารจัดการที่ดีและส่งเสริมให้กลุ่มนาแปลงใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนา

2) การจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มรายได้ของเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน

3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่และส่งเสริมการตลาดของสินค้าเกษตร เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางการตลาดของสินค้าเกษตรระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีทักษะและความรู้ในการตลาดของสินค้าเกษตรรวมถึงการพัฒนากลยุทธ์การตลาดให้กับกลุ่มนาแปลงใหญ่

4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีการเชื่อมโยงกลุ่มนาแปลงใหญ่กับภาคเอกชนและแหล่งเงินทุน โดยส่งเสริมให้เกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่กับภาคเอกชนและแหล่งเงินทุนตลอดจนพัฒนาธุรกิจการเกษตรของกลุ่มนาแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 สภาพข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

2.1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.4 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 60.97 ปี จบการศึกษาระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 37.8 สอดคล้องกับ

การวิจัยของ ฐานิตา ธนาไกรกิติ (2562) ได้ศึกษา การจัดการการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรม รถยนต์อเนกประสงค์ข้าวกลุ่มนาแปลงใหญ่ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 60.3 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.52 ปี เกษตรกรร้อยละ 61.90 จบศึกษาในระดับชั้น ประถมศึกษา และสอดคล้องกับ การวิจัยของ พลาต ฐานะ (2562) ได้ศึกษาการส่งเสริมการดำเนินงานของ กลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.80 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 55.19 ปี เกษตรกรร้อยละ 69.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

2.1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงาน ในครัวเรือนเฉลี่ย 2.16 คน มีประสบการณ์การผลิตข้าว เฉลี่ย 36.43 ปี สอดคล้องกับ การวิจัยของ จิตสุภา บิดาทอง (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว ของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรนาแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.87 คน มีประสบการณ์การผลิตข้าวเฉลี่ย 35.99 ปี ผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ 571.43 กิโลกรัม ใกล้เคียงกับพลาต ฐานะ (2562) ได้ศึกษา การส่งเสริม การดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ 315.33 กิโลกรัม ซึ่งปริมาณผลผลิตข้าวที่ขึ้นอยู่ กับปัจจัยการผลิตที่มีความแตกต่างกัน เช่น ลักษณะของดิน แหล่งน้ำ เมล็ดพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งของจิตสุภา นั้น มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ 711.48 กิโลกรัม เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 14.80 ไร่ มีจำนวน พื้นที่ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 12.19 ไร่ มีต้นทุนในการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,940.71 บาท/ไร่ สอดคล้องกับ การวิจัยของ อรพรรณ ศรีสวัสดิ์ (2562) ได้ศึกษาการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรใน รูปแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 23.1 ไร่ มีพื้นที่ในการผลิตข้าวเฉลี่ย 21.1 ไร่ มีต้นทุนในการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,702.50 บาท/ไร่ และมีรายได้ จากการผลิตข้าวเฉลี่ย 7,395 บาท/ไร่

2.1.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่และทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่ม ลูกค้า ธกส. และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากเกษตรกรมีการทำธุรกรรมทางการเงินกับธนาคาร ธกส. และมีการจัดตั้งกลุ่มแปลงใหญ่ก่อนที่จะมีการจัดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในนามของกลุ่มแปลงใหญ่ โดย ที่เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 70.0 ที่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่ สอดคล้องกับ การวิจัย ของ สายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัด นครราชสีมา พบว่า เกษตรกรนาแปลงใหญ่ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร และเป็นสมาชิก กลุ่มแปลงใหญ่และร้อยละ 23.7 เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน้าที่ความรับผิดชอบในแปลงใหญ่ เกษตรกรนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในแปลงใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 82.5

2.2 การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

2.2.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของ ณัฐพร สุขคำปา (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขาม ในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพรวม อยู่ใน ระดับมาก

(2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม พบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของ ณัฐพร สุขคำปา (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขาม ในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก

(3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับการวิจัยของ ณัฐพร สุขคำปา (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขาม ในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการรับผลประโยชน์ของกลุ่ม ภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง ซึ่งแตกต่างกับ การวิจัยของ ณัฐพร สุขคำปา (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขาม ในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการติดตามประเมินผล ภาพรวมอยู่ใน ระดับน้อย

(5) การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ พบว่า เกษตรกรมีการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับ การวิจัยของบัณฑิตา เผื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

2.2.2 ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

(1) ความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ มาก สอดคล้องกับ การวิจัยของบัณฑิตา เผื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

(2) ความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ มาก สอดคล้องกับ การวิจัยของบัณฑิตา เพื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า การวิจัยของบัณฑิตา เพื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

(3) ความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ มาก สอดคล้องกับ การวิจัยของบัณฑิตา เพื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

(4) ความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับ การวิจัยของบัณฑิตา เพื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง

(5) ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ในภาพรวมอยู่ใน ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับ การวิจัยของบัณฑิตา เพื่อทะนา (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1) *ปัญหาด้านการผลิต* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมด้านการวางแผนพัฒนากลุ่มระดับ น้อย สอดคล้องกับ การวิจัยของสายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหาในการผลิต ในระดับ น้อยที่สุด

2) *ปัญหาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ระดับ น้อยที่สุด สอดคล้องกับ การวิจัยของสายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหาในการเพิ่มผลผลิต ในระดับ น้อยที่สุด

3) *ปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต ระดับ น้อย สอดคล้องกับ การวิจัยของสายชล พุ่มเกาะ (2559)

ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหาในการเพิ่มคุณภาพ ในระดับ น้อยที่สุด

4) *ปัญหาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ระดับ น้อยที่สุด สอดคล้องกับ การวิจัยของสายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหาในการบริหารจัดการ (กลุ่ม/องค์กร การผลิต การตลาด) ในระดับ น้อยที่สุด

5) *ปัญหาด้านการตลาด* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมด้านการตลาด ระดับ น้อยที่สุด สอดคล้องกับ การวิจัยของสายชล พุ่มเกาะ (2559) ได้ศึกษาการดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหาในการตลาด ในระดับ น้อยที่สุด

2.4 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

1) *จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารและบริการสำหรับกลุ่มนาแปลงใหญ่* เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารและบริการต่างๆ เกี่ยวกับการเกษตรสำหรับกลุ่มนาแปลงใหญ่ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ โดยเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มนาแปลงใหญ่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนให้กลุ่มนาแปลงใหญ่ มีระบบบริหารจัดการที่ดีและส่งเสริมให้กลุ่มนาแปลงใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนา สอดคล้องกับ จิรสุดา ปัญญาไสย (2562) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทันกับสถานการณ์ เช่น ประชาสัมพันธ์เรื่องการดูแลรักษาและป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การระบาดของแมลงศัตรูข้าว เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีการป้องกันออกสำรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลิตของเกษตรกร

2) *การจัดฝึกอบรมให้ความรู้และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม* เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มรายได้ของเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ณรงค์ศักดิ์ ศรีสุวอ (2564) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า การให้ความรู้คำแนะนำด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี และพากลุ่มเกษตรกรไปดูงานยังสถานที่ที่ประสบความสำเร็จ จะทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีมากยิ่งขึ้น

3) *จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่และส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตร* เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางการตลาดสินค้า

เกษตรระหว่างเกษตรกรในกลุ่ม โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีทักษะและความรู้ในการตลาดสินค้าเกษตร รวมถึงการพัฒนากลยุทธ์การตลาดให้กับกลุ่มนาแปลงใหญ่ สอดคล้องกับ การวิจัยของสมพร รามเนตร (2562) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มั่นสำปะหลัง ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า กลุ่มควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่เพื่อเป็นการเล่าประสบการณ์ทั้งแง่บวกแง่ลบในการเข้าร่วมกลุ่ม และเป็นการปรับทัศนคติที่ดีต่อกกลุ่ม

4) *สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีการเชื่อมโยงกลุ่มนาแปลงใหญ่กับภาคเอกชนและแหล่งเงินทุน* โดยส่งเสริมให้เกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในกลุ่มนาแปลงใหญ่กับภาคเอกชนและแหล่งเงินทุนตลอดจนพัฒนารูปร่างกิจการเกษตรของกลุ่มนาแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร สอดคล้องกับ การวิจัยของ จิรสุดา ปัญญาไศย (2562) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยการเข้าไปส่งเสริมความรู้ สนับสนุนปัจจัยการผลิต การตลาดและสนับสนุนงบประมาณในด้านที่เกษตรกรต้องการ เช่น ความรู้ ด้านการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่ม การสร้างเครือข่าย และการรวบรวมผลผลิตจำหน่าย เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ด้านกลุ่มเกษตรกร

1) ควรให้มีการจัดอบรม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มให้มากขึ้น เช่น การจัดทำแผนให้แก่คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มได้พัฒนา และมีศักยภาพที่เพิ่มขึ้น

2) ควรมีการขอใบรับรองมาตรฐานการผลิต เช่น GAP หรืออินทรีย์ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มและผู้บริโภค

3) ควรแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม ในการตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มและผู้บริโภค อีกทั้งกลุ่มควรมีการเพิ่มมูลค่าสินค้าและก่อให้เกิดการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

3.1.2 ด้านเจ้าหน้าที่

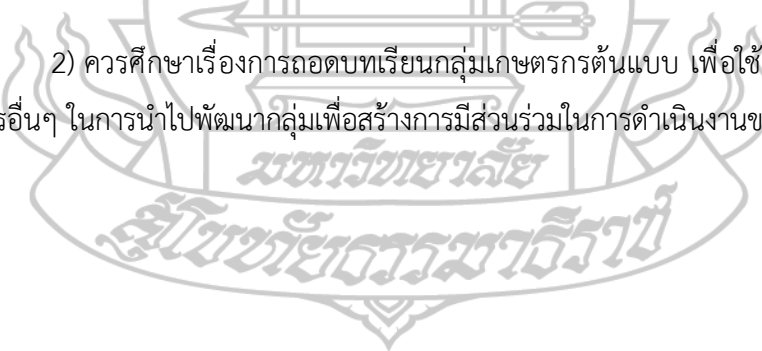
- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรแนะนำให้คณะกรรมการมีการติดตามการทำงานและการประสานงานของกลุ่ม ให้มีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้นเพื่อให้เกิดความสามัคคี
- 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรนำประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อนำมาวิเคราะห์และวางแผนในการหาแนวทางการแก้ไขการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกัน

3.1.3 ด้านหน่วยงานและองค์กร

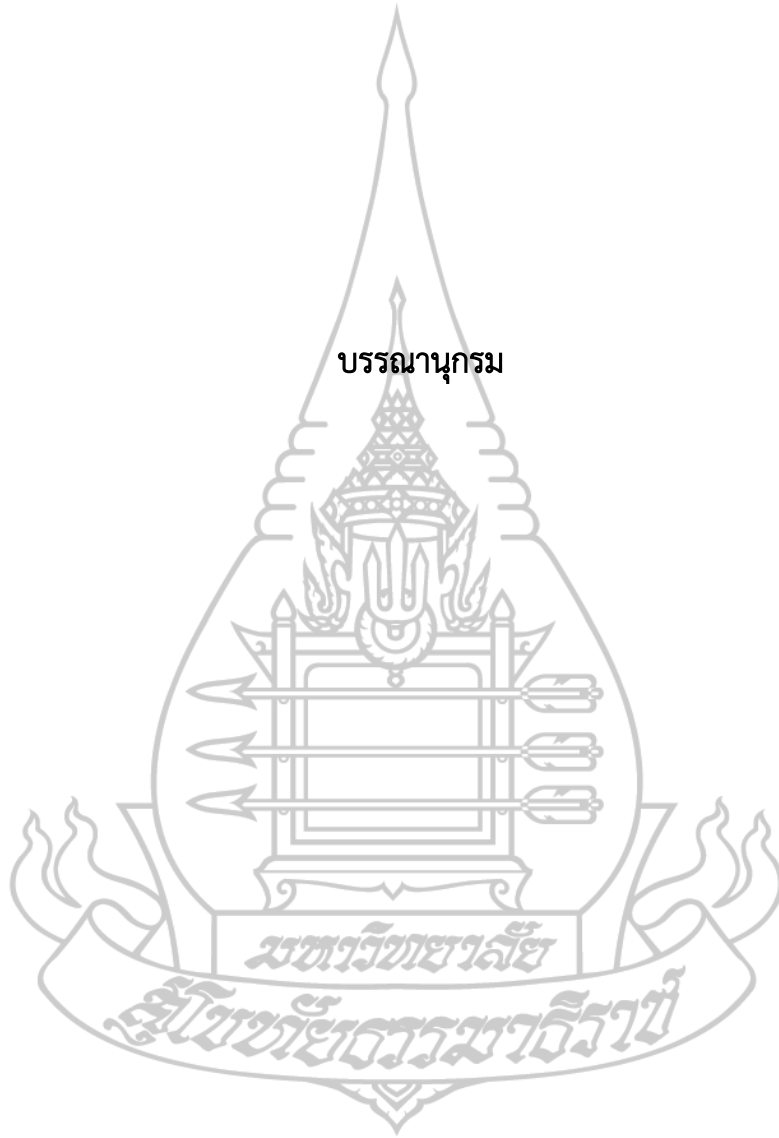
- 1) กรมส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความสำคัญในเรื่องจัดทำแผนส่งเสริมการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร มีการเยี่ยมเยียนกลุ่ม อีกทั้งจัดกระบวนการเรียนรู้ สนับสนุนเอกสารวิชาการและงบประมาณในการศึกษาดูงานเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเกิดการพัฒนาศักยภาพ ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม
- 2) ควรมีการบูรณาการหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ ที่พร้อมสนับสนุนพัฒนา กลุ่มต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีมาช่วยพัฒนากลุ่มให้มีองค์ความรู้ในเรื่องการตลาด การขายออนไลน์ การแปรรูปผลผลิต และ การใช้เทคโนโลยีในการผลิตให้มีคุณภาพมาตรฐาน
- 2) ควรศึกษาเรื่องการถอดบทเรียนกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้แก่กลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ในการนำไปพัฒนากลุ่มเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). คู่มือการดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่
ปีงบประมาณ 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2566. จากเว็บไซต์
<https://shorturl.asia/kAYya>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). เอกสารคำแนะนำที่ 4/2565 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีและ
เครือข่ายในงานส่งเสริมการเกษตร. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2566 จากเว็บไซต์
<https://shorturl.asia/bNJyE>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
กลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ 2.(2562). การสร้างกระบวนการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อวันที่ 13
ธันวาคม 2565. จากเว็บไซต์ <https://km.cpd.go.th/view.php?id=1065>
- จิตสุภา บิดาทอง. (2564). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของ
เกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญา
เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- จินดา ขลิบทอง. (2564). ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง. ในประมวลสาระชุดวิชา
การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 6). นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 26. ฉบับที่ 50 (มกราคม – เมษายน
2561)
- จิรสุดา ปัญญาไศย. (2562). แนวทางการส่งเสริมนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระพุ่ม
จังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ชฎารัตน์ วิลามาศ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วน
ตำบลขามเปี้ย อำเภอดงระการพิชผล จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ฐานิตา ธนาไกรกิติ. (2562). การจัดการการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมรถหย่อนกล้าข้าวกลุ่ม
นาแปลงใหญ่ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา
เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

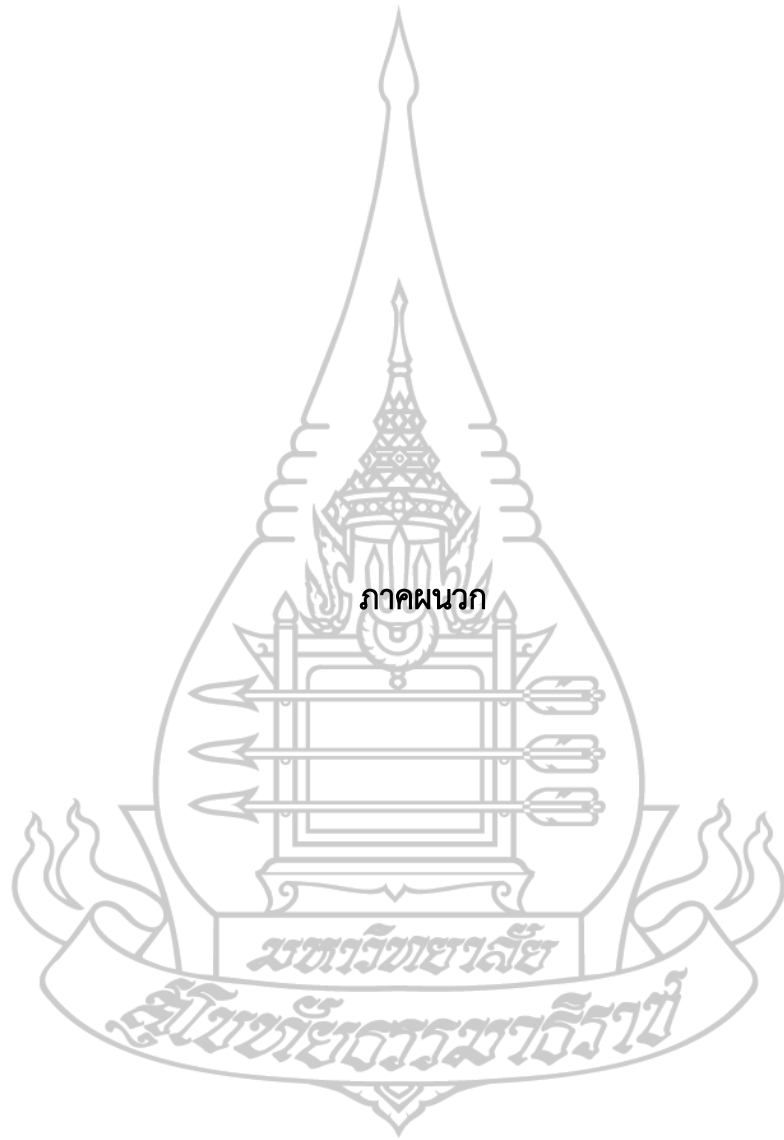
- ณรงค์ศักดิ์ ศรีสุวอ. (2564). แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ณัฐพร สุขคำปา. (2564). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2564). แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 3). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บัณฑิตา เพือทะนา. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตยางพาราในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2564). การพัฒนากลุ่มและเครือข่ายในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร./ ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 11). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2564). แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 4). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พลสรายุ สราญรมย์. (2564). รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 7). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พลาดร ฐานะ. (2562). การส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พัทธนันท์ พรภิไหว. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ กรณีศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางกลาง จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วรรษมาส แสงประทุม. (2560). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการผลิตมังคุดแบบแปลงใหญ่ ตำบลวังโดนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- วิจิตร อาวะกุล.(2527).หลักการส่งเสริมการเกษตร.สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2565. จากเว็บไซต์ https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/kukr/search_detail/result/368562
- สมพร รามเนตร. (2562). แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สมศักดิ์ ทวีพันธ์. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดงมัน ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สายชล พุ่มเกาะ. (2559). การดำเนินงานนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต)มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2564). จิตวิทยาและมนุษย์สัมพันธ์ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร.ในประมวลสาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 11). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนันท์ สีสังข์. (2564). การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลการวิจัยทางส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร.ในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยและสถิติเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. (หน่วยที่ 7). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุบิน ผลอนุรักษ์วงศ์. (2563). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของภาคีเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในจังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย. (2566). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตรตารางแสดงรายละเอียดข้าวนาปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2566. จากเว็บไซต์ <https://shorturl.asia/P91q5>
- อรพรรณ ศรีสวัสดิ์ (2562) การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร ในจังหวัดสิงห์บุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ไพบูลย์ ศรีประดู่. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกล้ำ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

Cohen, John M. and Uphoff, Notman. (1977). Participation : Concept and Measure for Project Design, Implementation in Rural Development. Monograph No.2, January 1977, The Rural Development Community Center for International Studies, Cornell University.

Chaiwat Sowcharoensuk (2565) แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม 2565-2567: อุตสาหกรรมข้าว. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2566. จากเว็บไซต์ <https://shorturl.asia/jh5Yz>

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏ

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏ

แบบสัมภาษณ์เลขที่.....

วันที่.....เดือน.....ปี.....

ตำบล.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบคำถามตามแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง และตามความคิดเห็นของท่าน
2. ข้อมูลที่ได้ฉบับนี้ จะนำไปใช้เพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเท่านั้น
3. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
 - ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
 - ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
4. การประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นข้อมูลในภาพรวม มิได้บ่งบอกถึงระดับบุคคล เพื่อให้ท่านให้ข้อมูลโดยอิสระ หากมีข้อคำถามใดที่ทำให้ท่านไม่สะดวกในการให้ข้อมูลท่านมีสิทธิที่จะไม่ตอบข้อคำถามหรือให้ข้อมูลในข้อดังกล่าวได้

ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

นางสาวประวีณา ปัญจพันธ์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของท่านให้ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ 1.1 ชาย 1.2 หญิง
2. อายุ.....ปี (หากเกิน 6 เดือนให้ปัดขึ้นเป็นปี)
3. ระดับการศึกษา
 - 3.1 ไม่ได้รับการศึกษา
 - 3.2 ประถมศึกษา
 - 3.3 มัธยมศึกษาตอนต้น
 - 3.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า
 - 3.5 อนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่า
 - 3.6 ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า
 - 3.7 จบสูงกว่าปริญญาตรี ระบุ.....

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน.....คน (รวมตัวเกษตรกรด้วย)
2. ระยะเวลาที่เข้าร่วมแปลงใหญ่.....ปี
3. พื้นที่ทำการเกษตร
 - 3.1 ของตนเอง หรือพื้นที่ที่ไม่ต้องเสียค่าเช่า.....ไร่
 - 3.2 เช่า.....ไร่
4. ประสบการณ์การผลิตข้าว..... ปี
5. จำนวนพื้นที่ในการผลิตข้าว.....ไร่
6. ต้นทุนในการผลิตข้าว.....บาท/ไร่/ปี
7. รายได้จากการผลิตข้าว.....บาท/ไร่/ปี
8. ผลผลิตข้าวเฉลี่ย.....กิโลกรัม/ไร่

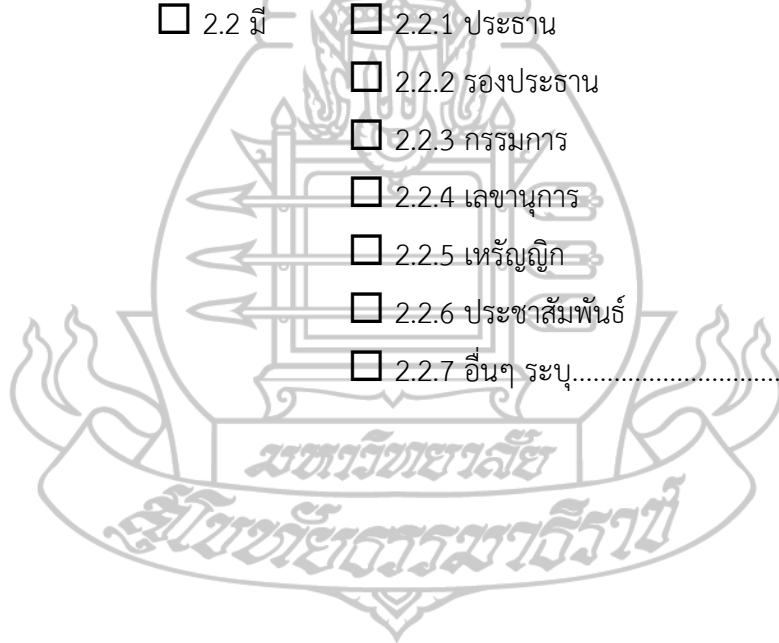
1.3 สภาพพื้นฐานทางสังคม

1.การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกรนอกเหนือจากเป็นสมาชิกแปลงใหญ่
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1.1 กลุ่มเกษตรกร
- 1.2 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- 1.3 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร
- 1.4 กลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหมู่บ้าน
- 1.5 กลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- 1.6 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 1.7 กลุ่มอื่นๆ ระบุ.....

2.การมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มแปลงใหญ่

- 2.1 ไม่มี
- 2.2 มี
 - 2.2.1 ประธาน
 - 2.2.2 รองประธาน
 - 2.2.3 กรรมการ
 - 2.2.4 เลขานุการ
 - 2.2.5 เภรัญญิก
 - 2.2.6 ประชาสัมพันธ์
 - 2.2.7 อื่นๆ ระบุ.....

**ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วม และความต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่
ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน**

คำชี้แจง ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด

โดยระดับมีส่วนร่วมมีเกณฑ์คะแนน ดังนี้

0 = ไม่มีการมีส่วนร่วม/ความต้องการการมีส่วนร่วม

1 = ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2 = ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการการมีส่วนร่วมน้อย

3 = ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการการมีส่วนร่วมปานกลาง

4 = ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการการมีส่วนร่วมมาก

5 = ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการการมีส่วนร่วมมากที่สุด

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม (0-5)	ระดับความต้องการการมีส่วนร่วม (0-5)	ข้อเสนอแนะ
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ			
1.1 วางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่ม			
1.2 วางแผนด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม			
1.3 พัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของสมาชิก			
1.4 การผลิตสินค้า การบริการ การตลาด			
1.5 การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ			
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม			
2.1 การผลิตสินค้า/บริการให้แก่กลุ่มอย่าง			
2.2 การร่วมจำหน่ายสินค้า/บริการ ของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง			
2.3 การร่วมพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง			

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม (0-5)	ระดับความต้องการการมีส่วนร่วม (0-5)	ข้อเสนอแนะ
2.4 การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น			
2.5 การเข้ารับฝึกอบรม ดูงาน จากหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ			
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์			
3.1 การได้รับความรู้ ทักษะในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่			
3.2 การกำหนดระเบียบของกลุ่มในเรื่องการ ได้รับผลกำไร/เงินปันผลจากการร่วมดำเนินกิจกรรม			
3.3 สร้างช่องทางการขายในการมีรายได้เพิ่มจาก การร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม			
3.4 ผู้นำมีความพร้อม ความเสียสละเป็นที่ ยอมรับในชุมชน			
3.5 สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันทางการตลาด			
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล			
4.1 การติดตามประเมินผลคุณภาพสินค้า/ บริการ/การตลาดของกลุ่ม			
4.2 การให้หน่วยงานภายนอกร่วมตรวจสอบการ ติดตามประเมินผลด้านการเงินการลงทุนของกลุ่ม			
4.3 การติดตามประเมินผลการทำงาน การสื่อสาร ภายในกลุ่ม			
4.4 การติดตามประเมินผล การแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจของสมาชิก			

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม (0-5)	ระดับความต้องการการมีส่วนร่วม (0-5)	ข้อเสนอแนะ
4.5 การติดตามประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม			
5 การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้			
5.1 การฝึกอบรมความรู้ ด้านการผลิต/			
5.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิต/			
5.3 ใช้เทคนิค/วิธีการถ่ายทอดในการสื่อสาร/ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่ม			
5.4 การต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่ด้านการผลิต/การตลาด			
5.5 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ที่ได้รับภายในกลุ่ม			

ตอนที่ 3 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ในพื้นที่อำเภอนาเยีย จังหวัดน่าน

คำชี้แจง ท่านมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวในระดับใด

โดยระดับของปัญหาการมีส่วนร่วมมีเกณฑ์คะแนนดังนี้

0 = ไม่มีระดับความรุนแรงของปัญหา	1 = ระดับความรุนแรงของปัญหาน้อยที่สุด
2 = ระดับความรุนแรงของปัญหาน้อย	3 = ระดับความรุนแรงของปัญหาปานกลาง
4 = ระดับความรุนแรงของปัญหามาก	5 = ระดับความรุนแรงของปัญหามากที่สุด

ประเด็นปัญหา	ระดับความรุนแรงของปัญหา					
	ไม่มีปัญหา (0)	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1. ด้านการผลิต						
1.1 คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว						
1.2 การเกิดโรคในข้าว						
1.3 การเข้าทำลายของแมลง						
1.4 ต้นทุนการผลิต						
1.5 อื่นๆ ระบุ.....						
2. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต						
2.1 การใส่ปุ๋ย						
2.2 การเตรียมดิน						
2.3 อื่นๆ ระบุ.....						
3. ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต						
3.1 คุณภาพของผลผลิตที่ได้						
3.2 อื่นๆ ระบุ.....						
4. ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม						
4.1 ความร่วมมือภายในกลุ่ม						

ประเด็นปัญหา	ระดับความรุนแรงของปัญหา					
	ไม่มีปัญหา (0)	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
4.2 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายใน						
4.3 พัฒนาทักษะ ความรู้						
4.4 การวางแผนการผลิตให้ตรงตาม ความต้องการของตลาด						
4.5 อื่นๆ ระบุ.....						
5. ด้านการตลาด						
5.1 ราคาผลผลิต						
5.2 การแปรรูป						
5.3 การจำหน่ายผลผลิต						
5.4 อื่นๆ ระบุ.....						

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวประวีณา ปัญจพันธ์
วัน เดือน ปี เกิด	26 กรกฎาคม 2538
สถานที่เกิด	อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา เกษตรศาสตร์ (พืชสวน) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2561
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

